

ÜLDMENETLUSE SÜÜDISTUSAKTIDE ANALÜÜS

Kadri Väling
riigiprokurör

2018

Sisukord

I Süüdistusaktide analüüsi alusmaterjal lk 3-4

II Süüdistusakti sissejuhatus lk 4-6

III Kuriteo asjaolud lk 6-7

IV Kuriteoga tekitatud kahju laad ja suurus lk 7-8

V Kriminaalmenetluse kulud lk 8-9

VI Andmed kuriteoga saadud vara kohta lk 9-10

VII Andmed asitõendite ja muude kriminaalmenetluse äravõetud objektide ning nende asukoha kohta lk 10

VIII Andmed varalise karistuse arvutamise või konfiskeerimise aluseks olevate asjaolude kohta lk 11

IX Andmed narkomaanide sõltuvusravi või seksuaalkurjategijate kompleksravi kohaldamise eelduseks olevate asjaolude kohta; andmed järelevalvet vajavate süüdistatavate laste ja vara kohta; andmed sõrmejälgede või DNA näidiste riiklikusse sõrmejälgede registrisse ja riiklikusse DNA-registrisse kandmise kohta; andmed kriminaalhooldusametniku määramise kohta lk 11-13

X Märge lühimenetluse taotluse kohta lk 13

XI Karistust kergendavad ja raskendavad asjaolud lk 13

XII Andmed süüdistatavale kohaldatud tõkendite kohaldamise ja muutmise ning kehtiva tõkendi kohta lk 13-14

XIII Tõendid, mis kinnitavad süüdistuse aluseks olevaid asjaolusid, viidates, millist asjaolu millise tõendiga tõendada soovitakse lk 14-19

XIV Süüdistusakti lõpposa lk 19-28

XV Süüdistusakti lisad lk 28

XVI Süüdistusakti edastamine lk 28-29

XVII Süüdistusakti allkirjastamine lk 29

XVIII Süüdistusakti kujundus lk 29-30

XIX Kokkuvõtlikult soovitusel süüdistusakti koostamiseks lk 30-31

I Süüdistusaktide analüüsi alusmaterjal

Riigiprokuratuuri Järelevalveosakonna (edaspidi Järelevalveosakond) 2018. aasta tööplaanis ettenähtud tööülesande: prokuröride poolt üldmenetluses kohtusse saadetud süüdistusaktide kvaliteedi analüüsimisel lähtuti kriminaalasjades süüdistusakti ja selle lisade koostamist puudutavatest KrMS §-de 154 ja 226 sätetest ning Riigi peaprokuröri 17.12.2016 juhiseist „Kohtueelse menetluse dokumentide näidismuudatuste kehtestamine“. Lisaks küsiti andmeid:

- Tallinna ja Tartu Ringkonnakohtu kriminaalkollegiumitest;
- Viru, Tartu, Pärnu ja Harju maakohtutest;
- Põhja, Lõuna, Viru ja Lääne Ringkonnaprokuratuuridest;
- Riigiprokuratuurist ja
- otsiti omal initsiatiivil.

Saadud andmete alusel tehti valik erinevate kuriteo liikide, erinevate piirkondade ja süüdistusaktide ülesehituslike, mahukuse ja sõnastuslike erinevuste alusel. Valikusse jäid järgmised üldmenetluse vormis kohtusse saadetud süüdistusaktid:

1. 28.10.2015 kriminaalasjas nr 15231700951 Põhja Ringkonnaprokuratuuri ringkonnaprokuröri poolt koostatud süüdistusakt, milles esitati süüdistus T. P-le KarS § 169 järgi.
2. 17.11.2015 kriminaalasjas nr 14260103338 Lõuna Ringkonnaprokuratuuri ringkonnaprokuröri poolt koostatud süüdistusakt, milles esitati süüdistus
 - 2.1 V. G-le KarS § 256 lg 1; § 184 lg 2 p 1,2; § 214 lg 2 p 1,4; § 200 lg 2 p 2,4,7,8; § 121 lg 2 p 3; § 136 lg 1; § 120 lg 1; § 266 lg 2 P 1; § 424; § 423¹ järgi;
 - 2.2 S. S-le KarS § 255 lg 1; § 184 lg 2 p 1,2; § 189 lg 1; § 214 lg 2 p 1,4; § 200 lg 2 p 2,7,8; § 121 lg 2 p 3; § 136 lg 1; § 266 lg 2 p 1; § 348 lg 1; § 199 lg 2 p 9; § 263 lg 1 p 1 järgi;
 - 2.3 S. M-le KarS § 255 lg 1; § 184 lg 2 p 1,2; § 214 lg 2 p 1,4; § 200 lg 2 p 2,4,7,8; § 121 lg 1; § 136 lg 1 järgi;
 - 2.4 J. K-le KarS § 121 lg 1; § 136 lg 1 järgi;
 - 2.5 T. V-le KarS § 255 lg 1; § 184 lg 2 p 2; § 22 lg 3 - § 214 lg 2 p 1; § 200 lg 2 p 2,7 järgi;
 - 2.6 V. L-le KarS § 255 lg 1; § 184 lg 1; § 200 lg 2 p 2,7,8; § 266 lg 2 p 1 järgi;
 - 2.7 R. S-le KarS § 255 lg 1; § 184 lg 2 p 1,2 järgi;
 - 2.8 I. P-le KarS § 184 lg 2 p 1,2; § 424 järgi;
 - 2.9 H. K-le KarS § 184 lg 2 p 2 järgi;
 - 2.10 R. L-le KarS § 184 lg 1; § 22 lg 3 - § 214 lg 2 p 1 järgi;
 - 2.11 A. R-le KarS § 184 lg 2 p 2; § 348 lg 1; § 263 lg 1 p 1 järgi;
 - 2.12 A. V-le KarS § 200 lg 2 p 2,7,8; § 214 lg 2 p 1,4; § 424 järgi;
 - 2.13 A. G-le KarS § § 214 lg 2p 4; § 121 lg 2 p 2 järgi;
 - 2.14 A. S-le KarS § 136 lg 1; § 121 lg 1 järgi;
 - 2.15 A. V-le KarS § 184 lg 2 p 1 järgi;
 - 2.16 E. B-le KarS § KarS § 184 lg 2 p 1 järgi.
3. 22.12.2015 kriminaalasjas nr 15913000005 Riigiprokuratuuri riigiprokuröri poolt koostatud süüdistusakt, milles esitati süüdistus A. N-le KarS § 201 lg 2 p 1,3 järgi.
4. 20.02.2017 kriminaalasjas nr 15230100362 Põhja Ringkonnaprokuratuuri ringkonnaprokuröri poolt koostatud süüdistusakt, milles esitati süüdistus

- 4.1 V. K-le KarS § 199 lg 2 p 7,8,9; § 213 lg 2 p 1,4; § 215 lg 2 p 1,2 järgi;
- 4.2 A. K-le KarS § 199 lg 2 p 7,8,9; § 414 lg 1; § 415 lg 1 järgi;
- 4.3 D. D-le KarS § 199 lg 2 p 7,9; § 424 järgi;
- 4.4 S. L-le KarS § 199 lg 2 p 7,8,9; § 184 lg 2 p 1,2 järgi;
- 4.5 D. B-le KarS § 199 lg 2 p 4,7; § 213 lg 2 p 4; § 215 lg 2 p 1,2 järgi.
5. 21.02.2017 kriminaalasjas nr 16267000209 Lääne Ringkonnaprokuratuuri ringkonnaprokuröri poolt koostatud süüdistusakt, milles esitati süüdistus K.-K. K-le KarS § 264 lg 1 p 3 järgi.
6. 06.07.2017 kriminaalasjas nr 17261000258 Lõuna Ringkonnaprokuratuuri ringkonnaprokuröri poolt koostatud süüdistusakt, milles esitati süüdistus U. V-le KarS § 120 lg 1; § 331² järgi.
7. 22.08.2017 kriminaalasjas nr 16278000115 Lõuna Ringkonnaprokuratuuri ringkonnaprokuröri poolt koostatud süüdistusakt, milles esitati süüdistus
- 7.1 A. P-le KarS § 199 lg 2 p 1,7,8,9; § 200 lg 2 p 7,8,9; § 201 lg 2 p 1; § 22 lg 2 - § 320 lg 1 ; § 423¹ järgi;
- 7.2 V. B-le KarS § 199 lg 2 p 1,7,8,9 järgi;
- 7.3 P. P-le KarS § 199 lg 2 p 1,7,8,9 järgi;
- 7.4 S. M-le KarS § 200 lg 2 p 7,8,9 järgi.
8. 30.08.2017 kriminaalasjas nr 14260102032 Lõuna Ringkonnaprokuratuuri ringkonnaprokuröri poolt koostatud süüdistusakt, milles esitati süüdistus M. A-le KarS § 199 lg 2 p 4,7 järgi.
9. 13.09.2017 kriminaalasjas nr 15270000262 Lääne Ringkonnaprokuratuuri ringkonnaprokuröri poolt koostatud süüdistusakt, milles esitati süüdistus V. K-le KarS § 424 järgi.
10. 27.01.2018 kriminaalasjas nr 17240100084 Viru Ringkonnaprokuratuuri abiprokuröri poolt koostatud süüdistusakt, milles esitati süüdistus
- 10.1 V. S-le KarS § 184 lg 2 p 1,2; § 415 lg 1 järgi;
- 10.2 A. V-le KarS § 184 lg 2 p 1,2 järgi;
- 10.3 A. S-le KarS § 184 lg 2 p 1,2 järgi.
11. 28.02.2018 kriminaalasjas nr 17230101903 Põhja Ringkonnaprokuratuuri abiprokuröri poolt koostatud süüdistusakt, milles esitati süüdistus D. O-le KarS § 184 lg 1 järgi.

II Süüdistusakti sissejuhatus

Lähtudes KrMS § 154 lg 1 ja 2 etteantud süüdistusakti kohustuslikest elementidest tuleb märkida järgmist.

Süüdistusaktidele on üldjuhul piiratud ligipääs Avaliku teabe seaduse (edaspidi AvTS) § 35 lg 1 p 1 ja/või 12 alusel. Kriminaalasjades nr 15230100362, 14260103338 ja 15913000005 on ringkonnaprokurörid piiranud süüdistusaktidele ligipääsu AvTS § 35 lg 1 p 1 alusel. Kriminaalasjas nr 14260102032 on vastav piirang üldse jäänud tegemata. Ülejäänud süüdistusaktidel on juurdepääsupiirang määratletud AvTS § 35 lg 1 p 1, 12 järgi. Järelevalveosakond juhib siinkohal prokuröride tähelepanu asjaolule, et kriminaalasjades

koostatav süüdistusakt sisaldab ainuüksi juba süüdistatava ankeetandmete osas selliseid isikuandmeid, millele kolmandatele isikutele juurdepääsu võimaldamine kahjustaks oluliselt andmesubjekti eraelu puutumast. Süüdistusakti koostamine on küll avalik toiming, kuid selles sisalduvad täpsed andmed nt süüdistatava isikukood, elu- ja/või asukoht, töö- ja/või õppimiskoht, karistus, sageli ka süüdistuse asjaolud (millised võivad omakorda kvalifitseeruda veel ka Isikuandmete kaitse seaduse § 4 lg 2 kohaselt delikaatseteks isikuandmeteks) ja kohtusse kutsutavate isikute nimekirjas märgitud isikud, nende andmed (kontakttelefon, elukoht ja e-posti aadress) kas üksikult või kogumis võimaldavad teha süüdistatava kui ka tema tegevusega puutumuses olevate isikute kohta järeldusi, millised võivad oluliselt kahjustada nende eraelu puutumast. **Seega tuleks süüdistusakti andmetele seada juurdepääsupiirang tuginedes AvTS § 35 lg 1 p 1, 11 ja/või 12 tähtajaga 75 aastat.**

Süüdistusaktide sissejuhatus, milline koosneb KrMS § 154 lg 1 kohaselt akti koostamise kuupäevast, kohast, viitest prokuröri ametinimetusele ja nimele, kriminaalasja nimetusest, süüdistatava ankeet- (nimi, elu- või asukoht ja aadress, isikukood või selle puudumisel sünniaeg, kodakondsus, haridus, emakeel ning töökoht või õppeasutus) ja karistatuse andmetest on kõigis analüüsitavates süüdistusaktides vormistatud korrektelt. Kriminaalasjas nr 15231700951 kasutas ringkonnaprokurör süüdistusaktis ametinimetust „prokurör“, mida ei saa pidada õigeks, kuivõrd ProkS § 5 lg 2 sellist mõistet ei tunne.

Lisaks ametinimetusele on prokurörid süüdistusakti sissejuhatuses pidanud vajalikuks ära märkida ka prokuratuuri üksuse nime ehk selliselt täpsustada, millises prokuratuuris töötades nad on vastava akti koostanud. Üksnes kriminaalasjades nr 17240100084 ja 15230100362 koostatud süüdistusaktides on prokurörid piirdunud oma ametinimetuse ära märkimisega. Järelevalveosakond soovib süüdistusaktis lisaks ametinimetusele ära näidata ka prokuratuuri üksus ja seda eelkõige põhjusel, et süüdistusakti koostamisel oleva blanketi pealdis enam sellele viidet ei tee.

Kriminaalasjades nr 17240100084 ja 17230101903 on süüdistusaktide koostajateks üldmenetluses olnud abiprokurörid. Neist kriminaalasjas nr 17230101903 on abiprokurör ära näidanud ka ringkonnaprokuröri, kes on andnud talle selleks toiminguks volituse. Sellist märkust tuleb pidada üleliigseks, sest üldmenetluse süüdistusakti koostamist abiprokuröri poolt kriminaalmenetluse seadustik ei keela. Üldmenetluses kohtus osalemiseks tuleb aga abiprokuröril ringkonnaprokuröri volituse olemasolu eraldi tõendada.

Ankeetandmete juures on nt kriminaalasjades nr 15270000262, 17230101903, 16278000115 (siin eraldi näidatud ka kehtiva passi, ID-kaardi ja elamisloa number) lisatud süüdistatava elu- ja asukoha aadressi juurde ka e-posti aadress ja/või telefoni number. Kuivõrd telefoninumbri ja/või e-posti aadressi kasutamine muude isiku kontaktandmete kõrval võib kõne alla tulla eelkõige isiku kohtusse kutsumisel, siis oleks soovitatav nende lisamine kohtusse kutsutavate isikute nimekirja süüdistusakti lõpus. Seejuures peaks telefoninumbri ja/või e-posti aadressid lisama võimalusel kõigi kohtusse kutsutavate isikute kontaktandmete juurde, et nendega suhtleval prokuratuuri ametnikul oleks võimalus isikuga erineval moel kontakti saada. Eelpooltoodud põhimõtete alusel ongi kriminaalasjades nr 16278000115, 15230100362, 15231700951, 17230101903, 16267000209 koostatud süüdistusaktide lõpus kohtusse kutsutavate isikute nimikirjas kajastatud vastavaid andmeid kõikide isikute kohta. Kriminaalasjades nr 14260102032, 15270000262, 17261000258, 15913000005, 14260103338 on kohtusse kutsutavate isikute nimekirjas kajastatud neid üksnes süüdistatava ja/või kaitsja osas.

Juhul, kui süüdistatav on olnud kohtueelse menetluse käigus kahtlustatavana kinnipeetav ja seejärel on talle kohaldatud tõkend, siis on prokurörid omal initsiatiivil lisanud ka selle fakti ankeetandmetesse, kas karistatuse punkti alla või on loonud eraldiseisvalt **alapunkti tõkendi fakti või selle puudumise kajastamiseks**. Nt kriminaalasjades nr 17230101903, 17240100084, 16278000115, 17261000258, 15913000005, 14260103338 on loodud eraldi alapunkt. Teistes süüdistusaktides on vastavaid andmeid kajastatud alapunktis nr 14. Järelevalveosakond teeb süüdistusaktide koostamise praktika ühtlustamise eesmärgil ettepaneku luua ankeetandmete ossa süüdistatava kinnipidamist ja kehtivat tõkendi kajastav alapunkt. Ja seda põhjusel, et süüdistatava kinnipidamise ja tõkendi kohaldamise asjaolud on edasise menetluse seisukohalt isiku kohtlemisel, kas tõkendi kohaldamisega jätkamisel ja/või selle lõpetamisel kui ka karistuse määramisel esmatähtis teadmine, mistõttu selle fakti paiknemine keset süüdistusakti takistab olulise informatsiooni leidmist ja sellega arvestamist. Samas tuleks aga säilitada ka süüdistusakti näidisvormi punkt 14 – **tõkendi nimetus, kohaldamise kuupäev ja kestus**, kuivõrd isiku kinnipidamist ja tõkendite kohaldamist käsitletavat andmed võivad olla niivõrd mahukad (vt käesoleva analüüsi XIII), et koormaksid asjatult ankeetandmete osa. Sellisel juhul tuleks süüdistusaktis eraldi p 14 all kinnipidamise ja tõkendite kohaldamise asjaolud lahti kirjutada.

Analüüsitud süüdistusaktides on prokurörid **süüdistatava karistatuse** kajastamisel järginud seadusest tulenevat nõuet, et näidata üksnes kehtivaid karistusi. Seda tehakse, kas nende arvu nimetamise kaudu või tuuakse eraldi kehtiv karistus ka välja, st tuuakse välja kohtuotsuse teinud kohtu nimi, kohtuotsuse aeg, §, karistuse liik ja määr (nt kriminaalasjades nr 152317000951, 15230100362, 14260103338, 17240100084, 17261000258). Järelevalveosakond soovib süüdistatava karistatuse kajastamisel kehtiva karistuse osas viimast varianti, kuivõrd süüdistusakti lisana ei esitata varasema praktikaga võrreldes enam, süüdistatava karistusregistri õiendit, kust selliseid andmeid võiks leida.

Lisaks eeltoodule on süüdistusaktides süüdistatava andmete juures prokuröride poolt loodud **eraldi alapunkt kaitsja** kohta. Selle all märgitakse üldjuhul kaitsja nimi, sageli ka büroo andmed ja kaitsja osalemine kriminaalmenetluses kas kokkuleppel või määratud korras. Sellised andmed puuduvad analüüsitud süüdistusaktidest üksnes kriminaalasjades nr 14260102032 ja 16278000115 koostatud aktides. Viimases on kaitsja nime näha üksnes süüdistatavate ankeetandmete juures. Nende kontaktaadresse ja/või telefoninumbreid süüdistusaktist ei leia. Järelevalveosakond soovib süüdistusaktides süüdistatava andmete juures igal juhul luua kaitsjat puudutav alapunkt ja selles lisaks nimele ka ära märkida tema osalemine kriminaalmenetluses kas kokkuleppel või määratud korras. Sellised andmed võimaldavad kiiremat kohtumenetluse planeerimist ja hilisemalt menetluskulude osas seisukoha kujundamist. Kohtusse kutsutavate isikute nimekirjas tuleb veel kord ära näidata kaitsja nimi ja büroo aadress ning sarnaselt teiste menetlusosalistega märkida tema telefoninumber ja kasutusel olev e-posti aadress.

III Kuriteo asjaolud

Süüdistusakti põhiosas on Järelevalveosakonna poolt analüüsitud süüdistusaktides kõige problemaatilisem kuriteo asjaolude kajastus. Sageli on see esitatava süüdistuse koopia (nt kriminaalasjades nr 14260102032, 16278000115, 15913000005, 17230101903, 15270000262). Samas on aga ka näha, et osa prokuröre on püüdnud süüdistuse asjaolusid kokku võtta ja/või lisada neile iseloomustavaid detaile (nt kriminaalasjades nr 17240100084, 17261000258, 14260103338, 152317000951, 16267000209), et selliselt siiski

anda kuriteo asjaoludest ülevaade. Süüdistuse koopiat kuriteo asjaolude kajastusena võib leida kriminaalasjades, kus süüdistus on väga mahukas, episoodide hulk on suur või vastupidiselt süüdistuse tekst on lühike.

Kuriteo asjaolude kajastamine süüdistusaktis niivõrd erinevatel viisidel on tulenenud nende asjaolude osas selgete juhiste puudumisest. Õigusteoreetikute kommentaarid KrMS § 154 lg 2 p 1 kohta märgivad, et kuriteo asjaolude kajastus süüdistusakti põhiosas peaks selle kohaselt sisaldama faktilisi asjaolusid, mis annavad ülevaate kuriteo toimepanemisest ja selle laiemast taustsüsteemist ning võimaldama edasiselt süüdistuse sisu paremini mõista (vt ka RKKK 3-1-1-97-06 p 17). Kuriteo asjaolude all oleks vähemalt soovitatav kajastada ka süüdistatava teo selliseid tehioalusid, millest ei sõltu küll teo karistusõiguslik kvalifikatsioon, kuid mis mõjutavad prokuröri hinnangul isiku süü suurust ja seega karistust. Kuriteo asjaolude all tuleks ära näidata ka sellised faktid, millel isiku karistusõigusliku vastutuse seisukohalt otsest tähtsust ei ole, kuid mis on olulised selleks, et saada aru süüdistuses kirjeldatud kuriteo toimepanemise kontekstist: nt kuriteo toimepanemisele eelnenud ja järgnenud sündmused, kuriteo toimepanemise koha täpsem kirjeldus, ülevaade süüdistatava ja kannatanu varasematest omavahelistest suhetest, mis võisid viia kuriteo toimepanemiseni, ülevaade süüdistatava majandustegevusest, millega seoses ta kuriteo toime pani jne. Kokkuvõttes peaks süüdistusaktis kuriteo asjaolude osa sisaldama sellist elulist kuriteokirjeldust, mis muudab süüdistusversiooni terviklikult arusaadavaks ka isikule, kes ei ole kriminaalasja materjalidega kursis. (vt Kriminaalmenetluse seadustiku kommenteeritud väljaanne lk 392-393).

Eelnevast kirjeldusest järeldub seega, et **süüdistusakti kuriteo asjaolude osas oodatakse sisuliselt üldmenetluses kuriteosündmuse kokkuvõtvat kirjeldust, millele ei ole eraldiseisvalt lisatud kuriteo asjaolusid kajastavate tõendite sisu.** Viimane näidatakse ära süüdistusakti tõendite loetelus (vastavalt KrMS § 154 lg 2 p 4). Kriminaalasjas nr 17261000258 on aga selle reegli vastu eksitud. Nimelt on prokurör süüdistusakti kuriteo asjaolude alapunktis avanud süüdistatava seisukoha talle esitatud etteheite osas (ehk näidanud detailselt, milles viimane oma süüd tunnistas ja kuidas).

Järelevalveosakond leiab, et kuivõrd kuriteo asjaolud süüdistusaktis koostoimes süüdistusakti lõpposas kajastatud süüdistuse sisu ja kvalifikatsiooniga annavad üldmenetluses kriminaaltoimikut mitteomavale kohtule ülevaate arutusele tuleva kriminaalasja sisust, siis ei saa kuriteo asjaolude alapunkti kriminaalasjas lahendamise seisukohalt alatahtsustada või sootuks ära jätta. Üldmenetluses toimuv järk-järguline tõendite ja seeläbi kuriteo asjaolude uurimine saab süüdistusaktis toodud kuriteo asjaolude läbi selgemad piirid ning võimaldab kohtul hoida arutelu süüdistuse raamides. Mistahes menetlusosaliste teemast kõrvalekaldumised on ohjeldatavad süüdistuse sisus ja kuriteo asjaoludes kirjeldatu abil.

Samas on õigusteoreetikud rõhutanud, et kuriteo asjaoludena ei ole kindlasti käsitatavad kriminaalmenetluse käiku kirjeldavad faktid, nagu nt millal kriminaalmenetlust alustati, millal kriminaalasi ühendati teise asjaga jne. Selle põhimõttega on aga vastuolus kriminaalasjas nr 15230100362 koostatud süüdistusakt, kus kuriteo asjaolude osas kajastatakse just ja ainult antud asjaga ühendatud kriminaalasjade numbreid, lühidalt kuriteosündmusi ja kriminaalmenetluse käigus esitatud kahtlustuse fakte. Esitatud andmed aga ei võimalda saada ülevaadet, millised kuriteofaktid seostuvad süüdistuse saanud isikutega.

IV Kuriteoga tekitatud kahju laad ja suurus

Kuriteoga tekitatud kahju laad ja suurus (vastavalt KrMS § 154 lg 2 p 2, süüdistusakti näidismvormis p 3 all) on üldjuhul analüüsitavares süüdistusaktides ära näidatud ja seda mistahes kahju laadi ja suuruse osas. Kahju, eelkõige varalise kahju, olemasolu korral on näidatud ära kahju saanud kannatanu, kahju laad ja tsiviilhagi suurus (nt kriminaalasjades 15230100362, 14260102032, 16278000115 koostatud süüdistusaktides). Samas on ka süüdistusaktides märges vastava alapunkti juures, kui kahju puudub (nt kriminaalasjades nr 15270000262, 17230101903, 15231700951 koostatud süüdistusaktides) või kui kahju esineb, aga tsiviilhagi esitatud ei ole (nt kriminaalasi nr 15913000005). Kriminaalasjas nr 17240100084 koostatud süüdistusaktis, milline käsitleb narkootilise aine käitlemist süüdistatavate poolt, on kuriteoga tekitatud kahju laadi ja suuruse juures prokurör üleliigselt pidanud vajalikuks rõhutada just varalise kahju puudumise fakti. Piisanuks kahju puudumise konstanteeringust. Kriminaalasjas nr 16267000209 koostatud süüdistusaktis, milline käsitleb looma julma kohtlemise juhtumit, on prokurör arusaamatult nimetanud füüsilise kahju tekitamist süüdistatava poolt. Kuivõrd loom on kriminaalmenetluses käsitletav asjana, siis ei ole võimalik sellele omistada sarnaselt inimesega füüsilise kahju tekkimist. Seega pidanuks ka antud asjas nentima kahju puudumist. Kriminaalasjas nr 14260103338 on prokurör vastavas alapunktis kahju laadi kirjeldanud süüdistuse kvalifikatsioonide alusel riivatud saanud õigushüvede kirjelduse kaudu ja on tsiviilhagide osas teinud eraldi alapunkti.

Kriminaalasjas nr 17261000258 kuriteoga tekitatud kahju laad ja suurus, õigemini selle puudumise fakt, on kajastamist leidnud prokuröri enda poolt arusaamatul ajendil loodud alapunkti all andmed tsiviilhagist või avalik-õiguslikust nõudeavaldusest. Arusaamatuks muudab selle alapunkti loomise asjaolu, et kuriteosündmused on kvalifitseeritud KarS § 120 lg 1 ja § 331² järgi ja nende alusel saab antud asjas rääkida üksnes kannatanul tekkinud moraalsest kahjust, mistõttu tsiviilhagi või sootuks avalik-õigusliku nõudeavalduse esitamist polnud põhjust eeldadagi.

KrMS § 154 lg 2 p 2 kommenteerinud õigusteoreetikute arvates on süüdistusakti alapunkt kuriteoga tekitatud kahju laadi ja suuruse kohta üleliigne, sest kajastab kuriteo koosseisulist asjaolu, milline on ära näidatud juba kuriteo asjaolude alapunktis ja peab igal juhul olema kajastatud ka süüdistuse sisus. Kuivõrd selle alapunkti nõue tuleneb otse seadusest, siis peetakse siinkohal kõige tähtsamaks ära näidata teave tsiviilhagide kohta, aga ka kannatanu selliste võimalike nõuete kohta, mille osas pole tsiviilhagi esitatud, kuid mida kriminaalaja lahendav kohus on pädev läbi vaatama. Seejuures tuleks iga tsiviilhagi puhul välja tuua vähemalt järgmised andmed: 1) esitamise aeg; 2) selle esitanud kannatanu(d) või tsiviilkostja(d); 3) menetlusosaline või menetlusosalised, kelle vastu on tsiviilhagi esitatud.

Järelevalveosakond soovib igas kriminaalasjas ära märkida kuriteoga tekitatud kahju laad ja suurus, kui need on asjas tuvastatud. Kuriteoga tekitatud kahju laad ja suurus tuleneb esitatud süüdistuse asjaoludest ja seetõttu peab selle juures olema ära näidatud kahju saanud isik, tekitatud kahju laad, suurus ja kui esineb, siis ka tsiviilhagi eelpoolnimetatud kolme punkti täpsusega. Üldistav õigushüvede kaudu antav kahju kirjeldus koormab süüdistusakti ülemääraselt, selle kaudu jääb ebaselgeks kannatanu isik, talle tekitatud kahju laad, suurus ja kahju tekitanud isik.

V Kriminaalmenetluse kulud

Kriminaalmenetluse kulud (vastavalt KrMS § 154 lg 2 p 11, süüdistusakti näidismvormis p 3 all) on nende esinemise korral analüüsitud süüdistusaktides välja toodud. Järelevalveosakond soovib mitme süüdistatavaga kriminaalasjas seostada vastav

menetluskulu alati konkreetsete süüdistatavatega. Selliselt on toimetanud prokurörid kriminaalasjades nr 14260103338 ja 16278000115 koostatud süüdistusaktides. Kriminaalasjades nr 15230100362 ja 17240100084 koostatud süüdistusaktides on menetluskulu tekkimine seotud süüdistatavaga osaliselt, täpsemalt üksnes kaitsjatasude osas. Muud kulud on küll ära märgitud, kuid pole selge, millisele süüdistatavale need võiks omistada.

Seadusandja loeb KrMS § 175 lg 1 p 9 kohaselt menetluskuluks ka süüdimõistva kohtuotsusega kaasneva sundraha. Selle asjaolu kajastus analüüsitavates süüdistusaktides on juhuslik. Nt kriminaalasjades nr 17240100084, 16278000115, 14260103338, 15270000262 koostatud süüdistusaktides on sundraha suurus ära märgitud, ülejäänud aktides sellekohane viide puudub. Järelevalveosakond teeb ettepaneku üldmenetluses koostatavates süüdistusaktides jätta sundraha kui menetluskulu märkimata ja seda järgmistel põhjustel. Esiteks ei ole süüdistusakti koostamise ajaks sundraha tasumise kohustust süüdistataval veel tekkinud. See tekib alles süüdimõistva kohtuotsuse jõustumise järgselt. Teiseks on sundraha suurus arvutuslikult muutuv, sest sõltub Eesti Vabariigis süüdimõistva kohtuotsuse tegemise ajal kehtivast kuupalga alammäärast. Kuivõrd süüdistusakti kohtusse saatmise ja võimaliku süüdimõistva kohtuotsuse tegemise vahele võib jääda pikk ajavahemik, võivad sundraha puudutavad andmed vananeda. Seega pole eeltoodud põhjustel sundraha kajastamine kriminaalmenetluskulude alapunktis asjakohane ega ka otstarbekas.

VI Andmed kuriteoga saadud vara kohta

Analüüsitavates süüdistusaktides on alapunktis - andmed kuriteoga saadud vara kohta (KrMS § 154 lg 2 p 3, süüdistusakti näidisvormis p 5) kajastamist leidnud taas kord kuriteoga tekitatud kahju (nähtav süüdistusakti alapunktis 3) (nt kriminaalasjades nr 14260102032, 16278000115, 15913000005), kriminaaltuluna käsitletav vara (nt kriminaalasjades nr 14260103338, 17240100084) kui ka ettepanekud KarS §§ 83, 83¹ ja 83² kohaldamiste kohta (nt kriminaalasjas nr 15230100362). Viimane variant alapunktis on vastavuses Riigi peaprokuröri 17.12.2016 juhise „Kohtueelse menetluse dokumentide näidisvormide kehtestamine“ süüdistusakti puudutava lisaga nr 112.

Seega tuleb märkida, et alapunkt - **andmed kuriteoga saadud vara kohta** on sõnastuslikult mitmeti mõistetav ja vajab konkreetset selgitust. KrMS § 154 lg 2 p 3 märgitud alapunkti selgitaja KrMS kommentaarides on kuriteoga saadud vara all silmas pidanud just vara KarS §-de 83¹ ja 83² mõttes, s.o vara, mille puhul võib kohtumenetluses tekkida vajadus otsustada, kas see tuleks KarS viidatud sätete alusel süüdistatavalt või kolmandalt isikult konfiskeerida või kohaldada KarS § 84 alusel konfiskeerimise asendamist. Ehkki seaduse sõnastus sellele otseselt ei osuta, peaksid kommentaatori arvates süüdistusakti põhiosas sisalduma andmed ka sellise vara kohta, mis on käsitletav KarS §-s 83 nimetatud kuriteo toimepanemise vahendi või vahetu objektina. Andmetena vara kohta tuleks süüdistusaktis esitada loetelu konkreetsetest varaühikutest - asjadest ja õigustest - , kusjuures iga varaühiku nimetuse juures peaks olema välja toodud vähemalt järgmine teave: 1) viide süüdistusaktis kirjeldatud konkreetsele kuriteole, millega asi või õigus on KarS § 83¹ mõttes saadud, või millise kuriteo toimepanemise vahendi või vahetu objektina see asi või õigus on käsitletav (juhul, kui süüdistusakt käsitleb mitut kuritegu), või mäрге, et tegemist on varaga, mis on saadud kuriteo toimepanemise tulemusena KarS § 83² tähenduses; 2) süüdistatav või kolmas isik, kellele konkreetne asi või õigus kuulub, arvestades, et nii KarS §-de 83, 83¹ kui ka § 83² alusel on võimalik konfiskeerida üksnes selline vara, mis

konfiskeerimisotsustuse tegemise ajal kuulub konfiskeerimisotsustuse adreessaadile (kui asjas on mitu süüdistatavat või kolmandat isikut); 3) teave varaühiku asukoha ja võimalusel ka väärtuse kohta; 4) info selle kohta, kas ja kui, siis kellel ja millises ulatuses võib süüdistusaktis nimetatud vara konfiskeerimise korral tekkida riigi konfiskeerimisnõudele KarS § 85 lg 2 alusel pandiõigus (kui see on süüdistusakti koostamise ajal prokuratuurile teada). Eelnevad andmed on oma olemuselt seotud süüdistusakti alapunktis 7 - andmed varalise karistuse arvutamise või konfiskeerimise aluseks olevate asjaolude kohta – kajastuvate andmetega, s.t, et need võivad seal leida muude andmete kõrval kordamist.

VII Andmed asitõendite ja muude kriminaalmenetluses äravõetud objektide ning nende asukoha kohta

Analüüsitavates süüdistusaktides on alapunktis 6 (KrMS § 154 lg 2 p 10, süüdistusakti näidismuud p 6) - andmed asitõendite ja muude kriminaalmenetluses äravõetud objektide ning nende asukoha kohta – üles loetletud üksikasjalikult kõik vastavatesse kategooriatesse kuuluvad objektid ja ära on märgitud nende asukoht. Siinkohal kajastavad prokurörid ka kriminaalmenetluse käigus järelepärimiste, jälitustegevuse või muul viisil elektrooniliselt kogutud andmeid sisaldavaid salvestisi võimalusel neile antud numbrite või nimede kaudu (nt kriminaalasjades nr 15913000005, 142601012032, 17240100084, 16278000115, 14260103338, 17261000258, 16278000115). Küll on aga täheldatavad süüdistusaktides prokuröride poolsed liialdused seoses kohtueelse menetluse ajal tagastatud ja/või üle antud esemete või ekspertiisi/labori töö käigus hävinenud asitõendite loetlemise näol. Sellised andmed on kohtumenetluse ajaks kaotanud oma tähenduse ja võivad olla toimiku osad üleandmise-vastuvõtmise aktide või ekspertiisiaktides märgitud faktide kaudu, kuid nende objektide loetelul süüdistusaktis eraldiseisvalt mõtet ei ole. Siinkohal ei saa ka tugineda argumendile, et nende andmete kajastamine on vajalik, sest üldmenetluses võib nende esemetega seoses teema üles kerkida. Võimalik vaidlus kohtumenetluse käigus ei saa olla õigustuseks, et koormata süüdistusakti loeteludega asjadest, millel ei ole olnud süüdistuse tõendamisel tähendust ehk mida ei ole ei menetleja ega ka prokurör pidanud vajalikuks esitada kohtule süüdistuse asjaolude kinnitamiseks. Üleliigseid loetelusid kohtueelsel menetlusel tagastatud objektidest sisaldavad süüdistusaktid kriminaalasjades nr 15230100362 ja 16278000115. Viimases on ka pikk nimekiri ekspertiisi/labori töö käigus hävinenud objektidest. Ka kriminaalasjas nr 17240100084 koostatud süüdistusakt kajastab kohtueelsel menetlusel tagastatud ja ekspertiisi käigus hävinenud objektide andmeid, kuid need paiknevad süüdistatavatega seostatud ja kriminaalasja juurde jäetud asitõendite loetelude lõpus ja ei koorma oluliselt süüdistusakti ennast, kuigi ka selle akti juures on üleval küsimus eelpoolnimetatud andmete kajastamise vajadusest. Sarnane on ka süüdistusakt kriminaalasjas nr 17230101903, kus narkootilise aine käitlemise süüdistusega isiku juurest leitud aine on ekspertiisi käigus hävinenud ja milline fakt on süüdistusaktis leidnud eraldi märkimist. Järelevalveosakond soovib narkootilise aine käitlemist või muud ebaseaduslikku ainet puudutavates kriminaalasjades märkida antud alapunktis ära selle aine olemasolu kriminaalasja juures, aga mitte selle hävitamise fakt, kuivõrd selles osas puudub prokuröril vajadus taotleda kohtult seisukoha kujundamist. Küll aga peab kohus olemasoleva ebaseadusliku aine osas otsustama, kas anda see üle ekspertiisiasutusele (narkootilise aine puhul) või lasta hävitada. Järelevalveosakonna poolt soovitatud viisil on leidnud kajastamist olemasolev keelatud aine kriminaalasjas nr 14260103338 koostatud süüdistusaktis.

VIII Andmed varalise karistuse arvutamise või konfiskeerimise aluseks olevate asjaolude kohta

Süüdistusakti põhiosas kajastatavas alapunktis (süüdistusakti näidismõnne p 7) - andmed varalise karistuse arvutamise või konfiskeerimise aluseks olevate asjaolude kohta (KrMS § 154 lg 2 p 6) – tuleb ära näidata KarS §-de 53, 83, 83¹, 83² ja 84 kohaldamiseks vajalikud andmed. Siinkohal peetakse silmas varalise karistuse või konfiskeerimise kohaldamise eeldusi, milliseid ei nähtu süüdistusakti muudest osadest, samuti asjaolusid, millest sõltub varalise karistuse suurus või konfiskeerimisotsustuse eseme ulatus. Varalise karistuse puhul piisab tulenevalt KarS §-st 53 üksnes süüdistatava vara väärtuse kohta esitatud andmete kajastamisest. Konfiskeerimise kohaldamise eeldusi käsitlevaid andmeid võib aga pidada prokuratuuri konfiskeerimistaotluseks, kus peab olema ära näidatud süüdistatava/kolmanda isiku nimi temaga seostatud konfiskeerimisele kuuluv objekt ja konfiskeerimise alus/põhjendus (nt miks peab vara konfiskeerimise asemel tegelema vara asendamisega).

Analüüsitavares süüdistusaktides on vastavat alapunkti sisustatud viidetega asitõendite ja muude kriminaalmenetluses ära võetud objektide punktide (nt kriminaalasjas nr 16267000209 koostatud süüdistusaktis) või on ära toodud süüdistatava ametlikku sissetulekut kuriteo toimepanemisele eelnenud aastal kajastavad andmed (nt kriminaalasjades nr 17230101903, 16278000115 koostatud süüdistusaktides) või on ära näidatud nii süüdistatava ametlik sissetulek kui ka esitatud andmed kohtueelsel menetlusel süüdistatava/kolmanda isiku varade arestimise kohta konfiskeerimise või konfiskeerimise asendamise tagamiseks (nt kriminaalasjades nr 14260103338, 17240100084, 15230100362 koostatud süüdistusaktides). Järelevalveosakond ei pea õigeks antud alapunktis viidete tegemist asitõenditele või muudele kriminaalmenetluses äravõetud objektidele ilma nende suhtes kohaldatud meetme ära näitamiseta ehk üksnes asitõendi/muu objekti olemasolu ei ole piisav varalise karistuse arvutamise või konfiskeerimise aluseks olevate asjaolude kajastamisel. Järelikult tuleb sõltuvalt esitatud süüdistuse kvalifikatsioonist, kas näidata või mitte näidata selles alapunktis isikule varalise karistuse määramiseks KarS § 53 mõttes vajalikke andmeid. Konfiskeerimist puudutavas osas tuleb esitada andmed kohtueelsel menetlusel süüdistatava/kolmanda isiku varade arestimise kohta konfiskeerimise või konfiskeerimise asendamise tagamiseks.

IX Andmed narkomaanide sõltuvusravi või seksuaalkurjategijate kompleksravi kohaldamise eelduseks olevate asjaolude kohta; andmed järelevalvet vajavate süüdistatavate laste ja vara kohta; andmed sõrmejälgede või DNA näidiste riiklikusse sõrmejälgede registrisse ja riiklikusse DNA-registrisse kandmise kohta; andmed kriminaalhooldusametniku määramise kohta

Süüdistusakti põhiosas süüdistusakti näidismõnne

- alapunktis 8 (KrMS § 154 lg 2 p 8) - **andmed narkomaanide sõltuvusravi või seksuaalkurjategijate kompleksravi kohaldamise eelduseks olevate asjaolude kohta** – tuleb KarS § 69² lg 1 alusel süüdistusaktis välja tuua asjaolud, millest nähtuks, et 1) isik pani kuriteo toime narkomaania tõttu; 2) ta vajab narkomaania ravi; 3) isik on nõus vangistuse asendamisega sõltuvusraviga. Isikul varasema karistuse puudumine kui sõltuvusravi kohaldamise eeldus peaks nähtuma juba süüdistusakti sisesejuhatusest. Sõltuvusravi kohaldamise vajalikkuse ja võimalikkuse kohta andmete kogumine toimub KrMS § 221¹ korras.

Analüüsitavares süüdistusaktides selle alapunkti osas andmeid ei esitatud.

- alapunktis 9 (KrMS § 154 lg 2 p 9) - **andmed järelevalvet vajavate süüdistatavate laste ja vara kohta** – tuleb kajastada andmeid, mis võimaldaksid kriminaalasja lahendaval kohtul otsuse tegemisel - või süüdistatava vahistamise korral ka varem – lahendada KrMS § 306 lg 1 p-s 10 (milliseid meetmeid on vaja süüdistatava süüdimõistmise ja vangistusega karistamise korral võtta tema järelevalveta jäävate alaealiste laste ja vara suhtes) nimetatud küsimused. Järelevalvet vajavana käesoleva punkti tähenduses on vaadeldav alaealine, kelle heaolu võib süüdistatavalt vabaduse võtmine PKS § 134 mõttes ohustada. Näiteks on alaealine järelevalvet vajav siis, kui süüdistatav on tema ainukene hooldusõiguslik vanem või teostab tema hooldusõigust üksinda. Andmetena tuleb järelevalvet vajavate laste kohta süüdistusaktis märkida järgmised asjaolud: 1) nimi; 2) vanus; 3) elukoht; 4) hooldusõiguslikud ja last tegelikult hooldavad ja kasvatavad isikud; 5) asjaolud, millest nähtub, et süüdistatavalt vabaduse võtmine võib PKS § 134 mõttes ohustada lapse kehalist, vaimset või hingelist heaolu või tema vara; 6) muud lapse elukorralduslikud asjaolud, millel võib olla asjas tähtsust. Selles alapunktis kajastatud andmete olemasolu korral eeldatakse, et prokuratuur teavitab lapse heaolu ohustamisest või selle võimalusest lapse elukohajärgset valla- või linnavalitsust või kohut. Ehkki selles alapunktis räägitakse otsesõnu andmetest laste kohta, peaks õigusteoreetik Juhan Sarve arvates süüdistusakt analoogia korras sisaldama andmeid ka täisealiste isikute kohta, kelle heaolu võib süüdistatavalt vabaduse võtmise korral ohtu sattuda (vt Kriminaalmenetluse seadustiku kommenteeritud väljaanne lk 398 p 5.10.2). Andmetena süüdistatava järelevalvet vajava vara kohta tuleb süüdistusaktis märkida asjad ja õigused, mille puhul tooks süüdistatavalt vabaduse võtmine kaasa kõrgendatud hävimis- või väärtuse vähenemise ohu või järelevalve puudumisest tingitud ohu kolmandate isikute õigushüvedele. Selline oht eeldab, et süüdistataval pole võimalik või ta ei soovi vara hooldamist mõnele teisele isikule üle anda.

Analüüsitavates süüdistusaktides selles alapunktis nõutavaid andmeid ei esitatud. Kriminaalasjas nr 17240100084 koostatud süüdistusaktis märkis prokurör, et ühel süüdistataval on alaealine laps, kes elab koos oma emaga, kuid selle fakti kajastamine ei ole kooskõlas seaduse mõttega. Konkreetse süüdistatava laps ei ole järelevalvet vajav, tema heaolu ei ole PKS § 134 mõttes ohustatud, kui süüdistatavat karistatakse süüdimõistmise korral reaalse vangistusega.

- alapunkt 10 (KrMS § 154 lg 2 p 12) sisaldab **andmeid kriminaalmenetluse käigus süüdistatavalt võetud sõrmejälgede või DNA näidiste riiklikusse sõrmejälgede registrisse ja riiklikusse DNA-registrisse kandmise kohta.**

Analüüsitavates süüdistusaktides olid vastava fakti esinemisel ära näidatud süüdistatavalt sõrmejälgede ja/või DNA näidiste võtmine.

- alapunkt 11 (KrMS § 154 lg 2 p 13) sisaldab **andmeid kriminaalhooldusametniku määramise kohta.**

Analüüsitavates süüdistusaktides selle alapunkti osas andmeid ei esitatud.

Järelevalveosakond peab vajalikuks rõhutada, et süüdistusakti näidismõnna alapunktid 8-11 tuleb aktis välja tuua üksnes siis, kui vastavad andmed ka kriminaalmenetluse käigus tuvastati. Seesama põhimõtte on välja öeldud ka Riigi peaprokuröri 17.12.2016 juhise „Kohtueelse menetluse dokumentide näidismõnna kehtestamine“ rakendussätte § 2 lg 2 ja nimelt, et näidismõnna selle osa, mis konkreetsel juhul vajalik ei ole, võib menetleja ametnik dokumendi koostamisel kustutada. Järelevalveosakond ei pea asjakohaseks koormata süüdistusakte alapunktidega, mille juures märgitakse andmete puudumist. Seda eriti veel

olukordades, kus vastavates alapunktides esitatavad andmed ei haaku mingilgi määral süüdistuse asjaoludega ehk ei oleks ka arvestatavad lõplahendi tegemisel. Samas on aga prokurörid niimoodi andmete puudumist (sõnaga „puuduvad“ või tehakse alapunkti juurde puudumist näitav „-“) näidanud kõikides analüüsitavates aktides.

X Märge lühimenetluse taotluse kohta

Süüdistusakti näidismvorm sisaldab täiendavat alapunkt 12, mille kohaselt tehakse süüdistusakti märge, kui süüdistatavad on esitanud kohtueelsel menetlusel lühimenetluse taotluse. Siinkohal aga väärivad märkimist vastava alapunkti kajastus üldmenetluses koostatud süüdistusaktides. Nimelt on kummastav prokuröride arusaam, et üldmenetluses koostatud süüdistusakti peaks looma näidismvormi alusel alapunkti 12, kus ära näidata lühimenetluse taotluse olemasolu või puudumine. Selliseid andmeid on võimalik leida kriminaalasjades nr 16278000115, 16267000209, 15230100362 ja 17240100084 koostatud süüdistusaktidest. Viimasest aktist võib leida alapunkti 12 all lisaks lühimenetluse taotluse puudumist kajastavale faktile teadmise, et üks süüdistatavatest on esitanud hoopis taotluse kokkuleppemenetluse kohaldamiseks. Järelevalveosakond märgib, et süüdistusakti näidismvorm on kasutatav vormiliselt nii üldmenetluses kui ka lühimenetluses süüdistusakti koostamisel. Alapunkt 12 tuleb süüdistusaktis ära märkida üksnes juhul, kui kriminaalasi saadetakse kohtusse lühimenetluses ehk esinevad KrMS § 234 lg 3 märgitud tingimused. Vastava taotluse olemasolu või puudumise ära näitamine üldmenetluse süüdistusaktis on ainetu.

XI Karistust kergendavad ja raskendavad asjaolud

Süüdistusakti põhiosas näidismvormi alapunktis 13 (KrMS § 154 lg 2p 3¹) - karistust kergendavad ja raskendavad asjaolud - tuleb kajastada koosseisuväliseid karistust kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid. Juhul, kui süüdistusakt on koostatud mitme kuriteo ja/või mitme süüdistatava kohta, tuleb karistust kergendavad ja raskendavad asjaolud esitada eraldi iga süüdistatava ja iga kuriteo lõikes. Sellise juhise alusel on kajastatud süüdistatavate karistust kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid kriminaalasjades nr 16278000115 ja 14260103338 koostatud süüdistusaktides. Teistes aktides on kas nimetatud karistust kergendavad või raskendavad asjaolud kõiki süüdistatavaid puudutavalt või on nenditud süüdistatava(te) tegevuses nende puudumist. Järelevalveosakond soovib selle alapunkti kajastamist süüdistusaktides üksnes siis, kui vastavad andmed süüdistatava kohta on kriminaalmenetluse käigus tuvastatud. Süüdistatava tegevuses kergendavate ja/või raskendavate asjaolude fakti kajastades, edastab prokurör kohtule hinnangu, millest lähtuvalt teeb ta kohtule karistuse liiki ja määra puudutava ettepaneku ja, millega kohus karistust mõistes eeldatavalt arvestab. Kuivõrd ka süüdistatava tegevuses kergendavate ja raskendavate asjaolude puudumine on karistusettepaneku tegemisel oluline, siis nende süüdistusaktis kajastamata jätmine võimaldab tuvastada ka asjaolude puudumise fakti.

XII Andmed süüdistatavale kohaldatud tõkendite kohaldamise ja muutmise ning kehtiva tõkendi kohta

Süüdistusakti põhiosa näidismvormi alapunktis 14 (KrMS § 154 lg 2 p 5) kajastatakse andmeid süüdistatavale kohaldatud tõkendite kohaldamise ja muutmise ning kehtiva

tökendi kohta. Siinkohal peaks süüdistusaktist nähtuma nii süüdistatava suhtes parajasti kohaldatav tõkend kui ka kõik need tõkendid, mida süüdistatava suhtes on seoses menetleva kuriteoga (sh enne kriminaalajade ühendamist või eraldamist) varem kohaldatud, kuid mis süüdistusakti koostamise ajaks on oma kehtivuse kaotanud. Iga tõkendi puhul on vaja välja tuua selle kohaldamise algusaeg ja kui tegemist on tähtajalise tõkendiga või tõkendiga, mis enam ei kehti, siis ka tõkendi tähtaja lõpp või kuupäev, mil selle tõkendi kohaldamine lõpetati. Iga kohaldatava või kohaldatud tõkendi puhul tuleks teha viide ka selle kohaldamise aluseks olevale menetleja määrusele, vahistamise ja kautsjoni puhul aga ka põhjendatuse kontrolli raames tehtud määrustele. Järelevalveosakond märgib, et kuigi KrMS § 154 lg 2 p 5 nõuab süüdistusaktis vaid sõnaselgelt tõkendite andmeid, siis tuleks selles alapunktis lisaks isiku kahtlustatavana kinnipidamise ajale välja tuua ka kõik tema suhtes menetluse käigus kohaldatud sellised põhiõigusi riivavad kriminaalmenetluse tagamise vahendid nagu näiteks lisapiirangute kohaldamine, ametist kõrvaldamine ja ajutine lähenemiskeeld.

Analüüsivatest süüdistusaktidest on näha mitmeid viise kinnipidamise ja tõkendi andmete kajastamise osas. Osad prokurörid on pidanud vajalikuks kinnipidamise ja tõkendi andmeid näidata juba ankeetandmete osas (vt süüdistusaktid kriminaalajades nr 17261000258, 15913000005) ja kui andmed osutuvad mahukamateks, siis on nad täitnud lisaks ka alapunkti 14 (vt süüdistusakti kriminaalajas nr 14260103338). Kui andmeid on aga hinnanguliselt palju või näitavad need üksnes kinnipidamise, tõkendi- elukohast lahkumise keeld või tõkendi puudumise andmeid, siis on osa prokuröre valinud viisi kajastada neid üksnes alapunktis 14. Selliselt on toimetatud kriminaalajades: 15231700951, 15230100362, 14260102032, 16267000209, 15270000262. Kriminaalajades nr 17230101903, 16278000115, 17240100084 on aga prokurörid täitnud asjatult ka süüdistusakti alapunkti 14, sest on samu andmeid näidanud juba ankeetandmete osas.

Järelevalveosakond soovib alapunkt 14 süüdistusaktis ära näidata, kui süüdistatava kinnipidamist ja tõkendi kohaldamist käsitlevad andmed on ebaoproportsionaalselt mahukad. Muudel juhtudel luua ankeetandmete ossa eraldi punkt – tõkend, kus näidata ära kinnipidamise ajavahemik, kohaldatud tõkendi liik, aeg ja alusdokument.

XIII Tõendid, mis kinnitavad süüdistuse aluseks olevaid asjaolusid, viidates, millist asjaolu millise tõendiga tõendada soovitakse

Süüdistusakti näidsvorm alapunkt 15 (KrMS § 154 lg 2 p 4) kajastab tõendeid, mis kinnitavad süüdistuse aluseks olevaid asjaolusid, viidates, millist asjaolu millise tõendiga tõendada soovitakse. Siinkohal on üheselt mõistetav, et antud alapunktis näitab prokurör ära tõendid, mida ta kohtulikult uurimisel esitada soovib. Nende hulka kuuluvad ka tõendiallikad, millest prokurör soovib kohtulikult arutamisel tõendusteavet saada. Sellisteks allikateks on eelkõige tunnistajad/kannatanud, kelle ülekuulamist kavatses prokurör kohtuistungil taotleda. Kuid samas ei tohiks antud alapunktis kajastamata jätta ka kriminaalajas kogutud või koostatud mitmesuguseid salvestisi, millel on talletatud süüdistuse asjaolusid kinnitavad tõendid ja, mille osas ei ole kriminaalajas protokollid koostatud (nt jälitustoimingu tulemusena saadud helisalvestis või pangale tehtud järelepärimised, nende vastused vms). Lisaks tõendite loetlemisele peab prokurör süüdistusakti põhiosas viitama, millist süüdistuse aluseks olevat asjaolu millise tõendiga ta tõendada soovib. KrMS § 154 lg 2 p 4 praeguse redaktsiooni kehtestanud seaduse eelnõu seletuskirjas märgiti selle eesmärgi osas, et kriminaalaja kohtuliku arutamise planeerimiseks, aga laiemalt kogu võistleva menetluse tõhusaks toimimiseks on väga

oluline, et süüdistusakt ei kajastaks mitte üksnes süüdistust kinnitavate tõendite üldist loetelu, vaid seostaks iga tõendi konkreetse tõendamiseseme asjaoluga. Üksnes juhul, kui kohus teab, millist asjaolu prokurör konkreetse tõendiga tõendada soovib, on kohtul võimalus teha kohtuliku arutamise planeerimisel adekvaatseid otsustusi, nt hinnata ühe või teise tõendi kogumise olulisust, ja menetlust õigesti juhtida. Vähem oluline ei ole seegi, et süüdistusaktis tõendite seostamine konkreetsete tõendamiseseme asjaoludega aitaks oluliselt kaasa kohtuliku arutamise kvaliteedile ja väldiks asjasse puutumatute probleemide lahendamist. Ühtlasi sunniks see prokuröri enne kohtulikku arutamist oma seisukohti põhjalikumalt läbi mõtlema ja aitaks neil seeläbi oma protsessuaalse positsiooni lõpuni välja arendada. Muuhulgas on selle sätte üks olulisi eesmärke tagada, et prokuratuur ei esitaks kohtule tõendeid, millel kriminaalasja lahendamise seisukohalt tegelikult tähtsust ei ole, ega koormaks niiviisi kohtutoimikut üle. Riigikohtu praktika kohaselt peab iga süüdistusaktis toodud loetelusse kuuluva tõendi puhul olema ära nimetatud see konkreetne süüdistuse sisust hõlmatud faktiline asjaolu, mille kinnitamiseks prokurör sellele tõendile tugineda soovib. Tõendi nimetusele lisatav viide peab olema täpne ja osutama mingile konkreetsele elulisele asjaolule, mida süüdistuse sisus kajastatakse. Ebapiisavaks tuleb pidada üldsõnalist märkust, et tõend tõendab nt kuriteokoosseisu objektiivse või subjektiivse külje tunnustele vastavaid asjaolusid vmt. See, kuidas ja millise täpsusastmega tuleb süüdistusaktis tõendiga tõendatavatele asjaoludele viidata, sõltub väga suurel määral menetletava kuriteo omapärasest. Oluline on aga arvestada, et süüdistusakt ei tohi kajastada tõendite sisu ega nende analüüsi: süüdistusaktist peab nähtuma, „mida“ tõendiga tõendada soovitakse, mitte aga see, „kuidas“ tõend seda asjaolu tõendab.

Analüüsitavates süüdistusaktides on tõendite loetelu ja nende sisu esitamine süüdistuse faktiliste asjaoludega nii vormiliselt kui ka sisuliselt väga erinev.

Vormiliselt on esitatud **tõendite loetelu tabeli kujul** (nagu seda on pakkunud süüdistusakti näidismvorm) (nt kriminaalasjades nr 16267000209, 14260103338) või **nummerdatud nimekirjana** (kõik ülejäänud analüüsitavad aktid). Samas on ka loetelusid koostatud erinevalt: toimiku lehekülgede või köidete kaupa (nt kriminaalasjades nr 14260102032, 17240100084, 14260103338, 17261000258, 16267000209), prokuröri poolt läbimõeldud loeteludena süüdistuse episoodide kaupa (nt kriminaalasjades nr 16278000115, 15230100362) või prokuröri poolt läbimõeldud loeteludena süüdistuse asjaolusid arvestades (nt kriminaalasjades nr 15270000262, 17230101903, 15913000005, 15231700951).

Järelevalveosakond peab tõendite esitamise viise nii tabeli kui nimekirja kujul sobivateks, kuid tahab rõhutada, et tõendite loetlemine köidete kaupa on sisuliselt mõttetu, kuna tõendid esitatakse kohtule prokuröri poolt valitud järjekorras, siis pole tõendi asukohal kohtueelse toimiku x köites x leheküljel tähendust. Selliselt ei ole analüüsitavatest süüdistusaktidest vormistatud üksnes kriminaalasjas nr 15913000005 koostatud süüdistusakti. Tõendite asukohtadele köite ja lehekülje täpsusega viidete tegemist süüdistusaktis peab Järelevalveosakond asjatuks, sest, nagu öeldud, esitatakse üldmenetluses iga tõend eraldi kohtule ja neist tekib kohtu toimik, mille juures ei oma mingisugust tähendust, millises kriminaalasja köites ja leheküljel esialgselt kohtu poolt vastu võetud tõend asus. Seda enam, et kohtulike vaidluste käigus esitab prokurör tõendite analüüsi tõendi sisule tuginedes mitte selle asukohta kriminaalasja materjalides rõhutades. Seega soovib Järelevalveosakond süüdistusaktis tõendite loetelu koostades loobuda nende asukoha äramärkimisest eeluurimisel koostatud toimikus.

Tõendite loetelude sisusse süüvides tuleb aga märkida, et analüüsitavates süüdistusaktides võib tõendite avamisel näha üleliigseid selgitusi (nt kriminaalasjas nr 15270000262) või siis

tõendina on esitatud dokument, mis ei ole süüdistuse faktiliste asjaoludega seotud (nt kriminaalasjas nr 17240100084). Viimasena nimetatud tõenditena on prokurörid loeteludesse lisanud süüdistatavate kinnipidamise aktid, tõkendi – vahistamine kohaldamise taotlused, tõkendi - vahistamine kohaldamist kajastavad kohtumäärused, tõkendi pikendamise määrused, lisapiirangute kohaldamise määruse, tõkendi – elukohast lahkumise keeld kohaldamise määrused, sundtoomise määruse, tagaotsitavaks kuulutamise määruse, vara arestimise taotlused, vara arestimise määrused, ekspertiisimäärused, ekspertiisi maksumust kajastavad õiendid, taotlused riigiõigusabi tasu osas, riigiõigusabi andmise määrused, riigiõigusabi süsteemi teated, riigiõigusabi tasu ja kulude hüvitamise määrused, advokaatide volikirjad, süüdistatavate ID-kaartide koopiad, läbiotsimise taotlused, läbiotsimise määrused, kohtueelsel menetlusel asitõendite üleandmise-vastuvõtmise aktid, sularaha tagatiskontole kandmise määrused, sularaha sissemakse teatised, asitõendite tagastamise taotlused, asitõendite vastutavale hoiule andmise aktid, sideettevõtjalt andmete küsimise load ja lisaks hulgaliselt iseloomustavaid tõendeid. Selliseid tõendite loetellu sobimatuid tõendeid võib hulgaliselt leida kriminaalasjas nr 17240100084 koostatud süüdistusaktis. Süüdistatavate kinnipidamise protokolle, vahistamismäärust, sundtoomise ja tagaotsitavaks kuulutamise määrust võib leida tõendite loetelus ka kriminaalasjades nr 14260103338 ja 17261000258. Asitõendite üleandmise-vastuvõtmise akte kriminaalasjas nr 15230100362 koostatud süüdistusaktis.

Järelevalveosakond rõhutab siinkohal, et süüdistatavate sundtoomist, tagaotsitavaks kuulutamist, kinnipidamist ja tõkendite kohaldamist puudutavaid andmeid kajastatakse süüdistusakti sissejuhatuses ankeetandmete juures tõkendi alapunkti juures või nende andmete mahukuse tõttu süüdistusakti alapunktis 14. Süüdistatavate kinnipidamise aktid võivad leida tee tõendite loetellu juhul, kui sellest on nähtav mingi süüdistuse faktilist asjaolu kinnitav tõend, nt on kinnipidamisel isiku juurest leitud oluline asitõend. Kui aga protokollis kajastamise eesmärgiks on üksnes eelvangistuses viibimise aja ära näitamine, siis tema koht ei ole tõendite loetelus.

Varade arestimise taotlusi ja sellekohaseid kohtumäärusi kajastatakse süüdistusakti näidisvormi kohaselt alapunktis 5, mitte aga süüdistusakti tõendite loetelus.

Menetlustoimingute tegemise alusdokumendid, nagu nt ekspertiisimäärus või läbiotsimise taotlus/määrus või sideettevõtjalt andmete küsimise load jne ei ole eraldiseisvalt süüdistuse faktiliste asjaoludega seotud ja nende tõendite loetelus märkimine ei ole seetõttu põhjendatud. Kui prokurör peab siiski oluliseks menetlustoimingu alusdokumendi ära märkimist, kuivõrd peab toimingu tegemise seaduslikkuse vaidlust tõenäoliseks, siis peaks see moodustama terviku vastavat menetlustoimingut kajastava protokolliga (nt läbiotsimise määrus ja läbiotsimise protokoll koos). Üldjuhul aga kajastub vastav alusdokument menetlustoimingu protokollis endas, mistõttu selle välja toomine tõendite loetelus ei ole vajalik.

Ka asitõendite või muude tõendite kogumist või üleandmist kajastavad üleandmise-vastuvõtmise aktid ei kvalifitseeru tõenditena, mille läbi oleks võimalik tõendada süüdistuse mingeid faktilisi asjaolusid. Üle antud asitõendit menetluse käigus vaadeldakse ja alles selle toimingu tulemus võib kinnitada või lükata ümber mingi süüdistuse asjaolu. Seega tõendite kogumise protsessi näitavad toimingud ei moodusta iseseivat tõendit, mida lisada süüdistusakti tõendite loetellu. Kui prokurör siiski toimingu seaduslikkuse vaidlust ennetades seda vajalikuks peab, tuleb selliseid dokumente kajastada koos toimingu tulemiga. Andmeid asitõendite ja muude kriminaalmenetluses ära võetud objektide kohta kajastatakse süüdistusakti alapunktides 5 ja/või 6.

Kõikvõimalikud kriminaalmenetluse käigus tekkivad kuluartiklid, nagu nt ekspertiisi kulu või riigiõigusbabi määramisest tulenenud kulu jne, ei ole kindlasti asjaolud, millised seostuksid süüdistuse mingi faktilise asjaolu tõendamiseks. Menetluskulusid kajastatakse süüdistusakti näidisvormi alapunktis 4, mitte aga tõendite loetelus.

Kuivõrd süüdistatavaid puudutavad iseloomustavad andmed on olulised nende tegevusele hinnangu andmisel ja karistuse määra ning liigi valikul, siis teeb Järelevalveosakond ettepaneku, et sellised andmed oleksid eraldi pealkirjastatud ja võiksid asuda loogiliselt süüdistusaktis enne süüküsimust puudutavate tõendite loetelu ehk siis süüdistusakti näidisvormi kohaselt peale alapunkti 14.

Analüüsitavates süüdistusaktides on tõendite loetelus tuvastatavad faktid, kus tõend on seostatud asjaoludega, millist see otseselt kindlasti tõendada ei saa (kriminaalasjas nr 15230100362) või on seostatud õige asjaoluga, kuid täiendavalt on lisatud juurde fakt teisest tõendist ehk prokuröri poolt on hakatud tõendit analüüsima (kriminaalasjas nr 14260103338). Samuti on täheldatavad juhud, kus prokuröri poolt kajastatud tõend on liialt detailselt avatud ehk on antud kohtule ette teada, mida sellest tõendist võib välja lugeda ja millist vaidlust võib kohus süüdistuse asjaolude juures oodata (kriminaalasjas nr 15270000262).

Järelevalveosakond toob siinkohal ära mõningad näited tõendi esitamise sobimatutest selgitustest.

NÄIDE 1. Kriminaalasjas nr 15230100362 koostatud süüdistusaktis on prokurör esitanud tõendite loetelud kuriteoepisoodide kaupa, sõnastades alapealkirjas kuriteosündmuse ajalise ja/või kohalise täpsusega, selle toimepanijad ja kuriteo kvalifikatsiooni. Seejärel nimetab vastava episoodi tõendid, kuid märgib kõikide juures ühtmoodi, et tõend tõendab kuriteo fakti. Nii nt on üks paljudest kuriteo episoodidest esitatud järgmiselt:

03.01.2015 kella 03.23 ajal toimepandud veoauto Renault Premium Läti reg nr ... omavoliline kasutamine, kahtlustatavad V. K. ja D. B.

- tunnistaja A. J ütlused tõendavad 03.01.2015 kella 03.32 paiku toimepandud veoauto Renault Premium Läti reg nr ... omavolilist kasutamist;
- 08.01.2015 videosalvestiste üleandmise-vastuvõtmise akt tõendab 03.01.2015 kella 03.32 paiku toimepandud veoauto Renault Premium Läti reg nr ... omavolilist kasutamist;
- 27.07.2015 asitõendi vaatlusprotokoll, CD-plaat videosalvestisega Tallinnas Kalmistu tee 26 asuva territooriumi turvakaameratest tõendab 03.01.2015 kella 03.32 paiku toimepandud veoauto Renault Premium Läti reg nr ... omavolilist kasutamist;
- sideettevõtjalt saadud andmete protokollid tõendavad 03.01.2015 kella 03.32 paiku toimepandud veoauto Renault Premium Läti reg nr ... omavolilist kasutamist;
- kahtlustatava A. I ütlused tõendavad 03.01.2015 kella 03.32 paiku toimepandud veoauto Renault Premium Läti reg nr ... omavolilist kasutamist;
- kahtlustatava D. B ütlused tõendavad 03.01.2015 kella 03.32 paiku toimepandud veoauto Renault Premium Läti reg nr ... omavolilist kasutamist;
- kahtlustatava V. K ütlused tõendavad 03.01.2015 kella 03.32 paiku toimepandud veoauto Renault Premium Läti reg nr ... omavolilist kasutamist;
- kahtlustatava A. R ütlused tõendavad 03.01.2015 kella 03.32 paiku toimepandud veoauto Renault Premium Läti reg nr ... omavolilist kasutamist.

Nagu näha on kõigi tõendite esitamise selgituseks üks põhjendus, nimelt, et need tõendavad 03.01.2015 kella 03.32 paiku toimepandud veoauto Renault Premium Läti reg nr ...

omavolilist kasutamist. Järelevalveosakond möönab, et mõni neist tõenditest tõepoolest võibki anda täpset informatsiooni veoauto omavolilise kasutamise kohta, nt ütlused. Kuid kindlasti ei saa otsest seost näha videosalvestisest nähtuva ja hinnanguliselt sellel kajastuva veoauto omavolilise kasutamise vahel või sideettevõtjalt saadud andmete protokollist nähtuva ja antud episoodis märgitud veoauto omavolilise kasutamise vahel. Seega tuleb rõhutada, et ühetaolise vormeli kasutamine tõendite esitamise põhjusena ei ole sobiv praktika.

NÄIDE 2. Kriminaalasjas nr 14260103338 koostatud süüdistusaktis on prokurör mõningate tõendite esitamist põhjendades teinud järeldusi, mida konkreetne tõend otseselt teha ei võimalda või on lisanud tõendile teisest tõendist lähtuva põhjenduse või on esitanud loetelus tõendi, mis otseselt ei tõenda süüdistuse faktilisi asjaolusid ja pidanuks asuma süüdistusakti teise alapunkti all. Nii nt on prokurör selgitanud järgmisi (siinkohal esitatakse osaline valik) tõendeid:

- 24.09.2015 koostatud narkootilise aine ekspertiisiakt nr 15E-AN1032 – tõendab Tartumaal ... läbiviidud sündmuskoha vaatlusel leitud narkootilise aine kogust ja koostist ning *seega tõendab V. G poolt juhitud kuritegeliku ühenduse liikmete käideldud narkootilise aine suur kogust.*
- Dokumendi ekspertiisiakt nr 15E-DM0025 – tõendab S. S elukohas Tartus ... läbiotsimisel äravõetud tähtsa isikliku dokumendi võltsimist ning *seega tõendab S. S süüid KarS § 348 lg 1 järgi kvalifitseeritava kuriteo toimepanemises.*
- Äratundmiseks esitamise protokoll koos lisadega – V. G S. B-le – tõendab S. B poolt V. G fotos isiku äratundmist, keda tema teadis G perekonnanime järgi ning *kelle kohta on ta oma ütlusi andnud, et on tema käest amfetamiini omandanud ja on saanud tema käest peksa ja noaga haavata.*
- Koopia äratundmiseks esitamisest koos lisadega – M. H O. V-le – tõendab O. V poolt M. H fotos isiku äratundmist, keda tema teadis M eesnime järgi ning *kelle kohta on ta oma ütlusi andnud, et T. J (võib arvata, et prokurör on nimega eksinud) on tema käest amfetamiini omandanud.*
- Äratundmiseks esitamise protokoll koos lisadega – J. K S. B-le – tõendab S. B poolt J. K fotos isiku äratundmist, keda tema teadis kui G naist ning *kelle kohta on ta oma ütlusi andnud, et tema helistas talle, mille järel vedas tühermaale, kus temale anti peksa.*
- Äratundmiseks esitamise protokoll (A. K-le A. G) – tõendab A. K poolt V. G fotos isiku ära tundmist, keda tema teadis G hüüdnime või V eesnime järgi ning *kelle kohta on ta oma ütlusi andnud ning kes nõudis kannatanu käest tema amfetamiini müümist ja nõudis raha.*
- Äratundmiseks esitamise protokoll (R. V-le S. S) – tõendab R. V poolt S. S fotos isiku äratundmist, keda tema teadis Š hüüdnime järgi ning *kes kasutas tema suhtes füüsilist vägivalda ja kelle tegevuse kohta on ta ütlusi andnud.*
- 01.07.15 jälitustoimingu protokoll pealtkuulamisest – tõendab süüdistatavate poolt telefonikõnede pidamist seoses S. B-lt vabaduse võtmisega ja temale kehavigastuste tekitamisega ning *tõendab V. G, S. M ja J. K süüid KarS § 136 lg 1 ja KarS § 121 lg 2 p 3 järgi kvalifitseeritava kuriteo toimepanemises.*
- Swedbank AS vastuskiri nr A09.04-200-02/10-2 – *tõendab vara konfiskeerimise asendamise kohaldamiseks vajalik konto väljavõte R. S kohta.*
- AS SEB panga vastuskiri nr 112-2-6/K14901198 – *tõendab vara konfiskeerimise asendamise kohaldamiseks vajalik konto väljavõte R. S kohta.*
- Swedbank AS vastuskiri nr A09.04-200-02/11-2 – *tõendab vara konfiskeerimise asendamise kohaldamiseks vajalik konto väljavõte R. S ja konto väljavõte J. K kohta, milles nähtub kasiinosõltuvus.*

Järelevalveosakond märgib, et esitatud näidetes on prokurör leidnud põhjendamatult, et ekspertiisiakt võiks tõendada isiku süüd või on tõendi esitamise põhjendustel üle pingutanud liigse järelduse esitamise või teisest tõendist lähtuva informatsiooni lisamisega. Samuti on antud süüdistusaktis tõendite loetellu sattunud vara konfiskeerimise teemat puudutavad tõendid, milliseid pidanuks kajastama süüdistusakti näidisvormi alapunktis 5 või 7.

NÄIDE 3. Kriminaalasjas nr 15270000262 koostatud süüdistusaktis on prokurör avanud liialt tõendite sisu. Neist on näha, et kriminaalmenetluse käigus on kerkinud probleem - süüdistatav ei tunnista joobes sõiduauto juhtimist ja selgitab, et temal tuvastatud joobe põhjustasid liiklusõnnetuse tagajärjel saadud vigastuste ravil kasutatud puhastusvahendid Octenisept ja Prontoson. Need asjaolud nähtuvad ülemääraselt avatud tunnistajate ütlustest kui ka ekspertiisi tulemuste kajastamisest süüdistusaktis. Samuti on prokurör nt sündmuskoha vaatlusprotokolli tõendina esitamise põhjenduses teinud järelduse, mida selle tõendiga otseselt tõendada ei saanud. Nimelt, et sündmuskoha vaatlusprotokoll ja protokollis lisaks olevad fotod tõendavad, et süüdistatav oli põhjustanud 12.06.2015 kella 16.40 paiku Rapla maakonnas Märjamaa vallas Valgu külas Raikküla-Päärdu tee 18. kilomeetril sõiduautoga Opel Omega Caravan reg märgiga ... teelt väljasõiduga liiklusõnnetuse. Sündmuskoha vaatlus võimaldab tuvastada sõiduauto väljasõitu teelt, aga mitte seda, kes selle autoga teelt välja sõitis ehk kes sellest nähtuvalt võis liiklusõnnetuse põhjustada.

XIV Süüdistusakti lõpposa

Süüdistusakti lõpposas (KrMS § 154 lg 3) süüdistusakti näidisvormi alapunktis 16 näidatakse ära süüdistatava nimi, süüdistuse sisu ja kuriteo kvalifikatsioon KarS §, lõike ja punkti järgi. Süüdistus moodustub süüdistuse sisust ehk süüdistatavale etteheidetava teo eluliste asjaolude kirjeldusest ja kuriteo kvalifikatsioonist. Süüdistuse formuleerimisel peaks neid kahte elementi – teo faktilisi asjaolusid ja teole antavat karistusõiguslikku hinnangut – üksteisest selgelt eristama: esmalt tuleks esitada süüdistatava teo eluline kirjeldus (süüdistuse sisu) ja alles seejärel selle teo karistusõiguslik kvalifikatsioon. Süüdistusakti lõpposas peab üheselt nähtuma, millist isikut millises kuriteos süüdistatakse. Vastavat seadusesätet kommenteerinud õigusteoreetik Juhan Sarv leiab, et juhul kui mitut isikut süüdistatakse ühe ja sama kuriteo toimepanemises (nt kaastäideviijatena), ei ole süüdistuse sisu vaja esitada iga süüdistatava kohta eraldi. Ühe ja sama kuriteo korral piisab sellest, kui süüdistusakti lõpposas esitatakse ühtne teokirjeldus, mis hõlmab kõiki teo toimepanijaid ja kus vajaduse korral on lisaks nõ ühisosal välja toodud ka iga täideviija või osavõtja individuaalne teopanus. Juhan Sarve arvates on selliselt võimalik vältida asjatuid kordusi ja süüdistus muutub tervikuna kergemini arusaadavaks. Märgitu kehtiks ka juhul, kui kriminaalasjas süüdistatakse ühes ja samas teos nii füüsilist isikut kui ka juriidilist isikut, kellele füüsilise isiku tegu KarS § 14 lg 1 alusel omistatakse. Sellisel juhul ei oleks Juhan Sarve arvates juriidilisele isikule esitatavas süüdistuses vaja korrata füüsilise isiku süüdistuses toodud asjaolusid. Piisab konkreetse füüsilise isiku asjakohasele teole tehtud viitest, millele on lisatud faktilised asjaolud, mis täidavad KarS § 14 lg 1 tulenevad juriidilise isiku karistusõigusliku vastutuse üldised eeldused.

Järelevalveosakond leiab, et süüdistuse esitamine kaastäideviijatele/ osavõtjatele ühise süüdistusena ei saa olla eesmärk omaette vaid üks võimalustest. Kuivõrd süüdistus esitatakse konkreetsele isikule, siis peab selle sõnastamisel mõtlema eelkõige tema arusaamisele esitatavast etteheitest mitte aga võimalike asjatutele kordustele teistele süüdistatavatele esitatud süüdistustega seoses, mis võiks tulevikus hakata kohtuotsust

koormama. Eeltoodud toetavad ka süüdistuse asjaolude määratlemise, s.o piisava täpsuse ja piisava selguse, põhimõtted. Nimelt on Riigikohus rõhutanud (3-1-1-146-05 ja 3-1-1-85-08), et kaitseõiguse tagamist silmas pidades on oluline, et süüdistataval oleks võimalus aru saada, millist konkreetset tegu talle ette heidetakse, ja ennast esitatud süüdistuse vastu kaitsta. Süüdistuse esitamise hetkel aga koostades nt menetluse käigus kaastäideviijatele ühise süüdistuse eristades neis igäühe teopanust, tegeleks prokurör kohtu jaoks asjaolude kokku kirjutamisega, mille läbi oleks etteheite sisust kohtul kergem aru saada, mitte aga süüdistataval. Kuivõrd kohtupidamise eesmärk on lõppkokkuvõttes iga üksiku süüdistatava ebaseadusliku teo tuvastamine ja lähtuvalt tema teopanusest, kergendavatest/raskendavatest asjaoludest ning iseloomustavast materjalist sellele vastavalt karistuse mõistmine, siis peab eelkõige süüdistatav mõistma, milles täpselt temale on etteheide tehtud ja mitte sundima teda otsima seda teiste kaasosaliste teokirjelduste hulgast. Selliselt leiab Järelevalveosakond, et näiteks kriminaalasjas nr 14260103338 on prokurör mahuka süüdistuse arusaadavusele rõhudes õigesti esitanud süüdistuse kõigile kuritegeliku ühenduse liikmetele eraldi.

Lisaks eeltoodule tuleb ka rõhutada, et mahukates kriminaalasjades üksikutes episoodides süüdistuse asjaolude kaastäideviijatele koos esitamine võib kaasa tuua süüdistuse asjaolude ebaõige kajastamise. Selliseks näiteks on kriminaalasjas nr 16278000115 koostatud süüdistusaktist nähtuv. Nimelt on antud asjas prokurör esitanudki süüdistused kaastäideviijatele koos, kuid süüdistuse tekstis ei ole läbivalt ja üheselt mõistetavalt nende roll eristatav, viis kuidas kaastäideviijate ühist tegevust kirjeldatakse ei ole eluliselt usutav. Näiteks ühest kaastäideviijatele ühiselt esitatud süüdistusest nähtub järgmine:

*A. P.-i ja S. M.-i süüdistatakse selles, et 28.01.2016 kelle 02.00 paiku **tungisid** nad aias oleva avause kaudu Tartus Põhja pst 16 territooriumile, kus **ootasid koos** kuni taarapunkti töötaja U. K. väljus tagaukse kaudu taarapunkti, misjärel **ründasid oma nägu kapuutsi ja salliga varjates** U. K., mille käigus **haarasid** U. K.-st kinni ja **asetades talle noa kõrile käksisid** tal taarapunkti minna. Seejärel **tungisid** A. P. ja S. M. tagaukse kaudu **taarapunkti**, kus **käksisid** U. K.-l istuda taarakottidele, **hoida pea maa suunas ja tõmbasid tal** peas olnud **mütsi silmle**, misjärel **jäi** A. P. eelneval kokkuleppel U. K. **valvama** ning S. M., olles eelnevalt samas taarapunktis töötanud, **lõhkus** taaraautomaadile ja kassaaparaadile suunatud turvakaamerad koguväärtusega 370 eurot ning **võttis** ebaseadusliku omastamise eesmärgil taarapunkti kassaaparaadist **ära** OÜ-le Torsik kuuluva sularaha 295.70 eurot ja seejärel OÜ-le Torsik kuuluva seifi väärtusega 70 eurot, milles olid rahalise väärtuseta dokumentide koopiad, töötajate ID-kaartide koopiad ja taaratšekid, sularaha 150 eurot, Z. S. nimele väljastatud pensionitunnistus ja L. M. kuuluvad prillid koos prillitoosiga koguväärtusega 150 eurot. Lisaks **võtsid** S. M. ja A. P. **ära** OÜ-le Torsik kuuluva mobiiltelefoni Nokia SIM-kaardiga numbrile ... väärtusega 19 eurot ja U. K.-le kuuluva mobiiltelefoni Nokia SIM-kaardiga numbrile ... väärtusega 25 eurot ning **lökkasid** seejärel U. K.-le **taarakotid ümber** ja **käksisid tal** 5 minutit paigal olla, vastasel juhul **lubasid tagasi tulla** ja ta **üles otsida**. U. K. tundis S. M. ja A. P. tegevuse tõttu hirmu oma elu ja tervise pärast. Röövimisega põhjustasid S. M. ja A. P. varalist kahju OÜ-le Torsik 904.70 eurot, U. K.-le 25 eurot ja L. M.-le 150 eurot.*

Sellega panid A. P. ja S. M. grupis toime KarS § 200 lg 2 p 7, 8, 9 järgi kvalifitseeritava kuriteo, s.o võõra vallasasja äravõtmine selle ebaseadusliku omastamise eesmärgil, kui see on toime pandud vägivallaga grupi poolt, relvana kasutatava muu esemega ähvardades ja sissetungimisega.

Ülaltoodud näites on kaks süüdistatavat üheaegselt toimepannud tegusid, mida ei saa kaks isikut üheaegselt teha. Lisaks on esitatavas näites sõnastatud etteheide keeleliselt

ebakorrektselt. Nimelt on prokurör ühte lausesse koondanud ülemääraselt palju fakte, mille paremaks mõistmiseks saanuks need esitada eraldi lausetena.

Süüdistuse sisus tuleb esitada süüdistatavale omistatava käitumise kirjeldus, milles peavad **piisava selguse ja täpsusega kajastuma kõik faktilised asjaolud**, mis on isiku karistusõigusliku vastutuse eelduseks ehk faktilised asjaolud, mis vastavad isiku karistusõigusliku vastutuse eeldustele. Nõue kajastada süüdistuses kõiki faktilisi asjaolusid, mis on isiku karistusõigusliku vastutuse eelduseks, tähendab eelkõige seda, et süüdistuses tuleb asjakohaselt välja tuua isikule süüks arvatava kuriteokoosseisu igale objektiivsele ja subjektiivsele tunnusele vastavad faktilised asjaolud. Kindlasti peavad süüdistuse sisus kajastuma ka koosseisuvälistele karistatavuseeldustele vastavad faktid. Teisisõnu peavad süüdistuse sisus kirjeldatud faktilised asjaolud olema piisavad, jõudmaks ühtegi täiendavat asjaolu juurde mõtlemata abstraktselt järelduseni, et süüdistatava käitumine realiseerib süüdistusaktis nimetatud kuriteokoosseisu kõik tunnused ja on karistatav. Süüdistusakti lõpposas märgitava süüdistatava tegevuse kirjelduses tuleb obligatoorselt ära näidata kõik need tema käitumise aspektid, mis prokuratuuri arvates moodustavad kuriteokoosseisu. Seega määrab just materiaalõigusest tuleneva kuriteokoosseisu olemus nõuded sellele, millises ulatuses ja viisil tuleb süüdistusakti lõpposas süüdistatava käitumist kirjeldada. Seega ehkki süüdistuse sisu ise ei sisalda õiguslikku hinnangut, tuleb selleks, et otsustada, millistel teo asjaoludel on kriminaalasjas juriidilise fakti tähendus – s.t milliseid asjaolusid tuleb süüdistuses kajastada -, lähtuda kuriteokoosseisust, mille järgi prokuratuur on teo kvalifitseerinud. Lisaks eriosa koosseisule tuleb teokirjelduse koostamisel arvestada ka KarS üldosast tulenevate teo karistatavuse eeldustega (nt KarS §-d 13, 15-16, §-d 21-22 jne). Nt kui isikut süüdistatakse kuriteokoosseisu järgi, mille subjektiivne koosseis eeldab tulenevalt KarS § 15 lg 1 tahtlust, peab teokirjeldusest nähtuma, et süüdistatav pani talle etteheidetava teo toime tahtlikult. Kui süüdistuse materiaalõiguslikuks aluseks olev eriosa koosseis eeldab toimepanijalt osa või kõigi objektiivse koosseisu tunnustele vastavate asjaolude suhtes vähemalt otsesest tahtlust või kavatsust või teatud eesmärki, millel koosseisu objektiivsete tunnuste hulgas vaste puudub (nn üleulatuv tahe), peab süüdistuse sisu kajastama ka nende eelduste olemasolu. Nt kui isikut süüdistatakse kelmuses, ei tohi süüdistuses piirduda vaid tegelikest asjaoludest ebaõige ettekujutuse loomise välise külje ja selle tulemusena saadud varalise kasu kirjeldamisega: süüdistusest peab lisaks nähtuma, et isik pani pettusliku teo toime teadvalt (otsese tahtlusega) ja et tal oli varalise kasu saamise ja muude kelmuse koosseisuliste asjaolude suhtes vähemalt kaudne tahtlus. Teo motiiv peab süüdistuse sisus kajastuma üksnes juhul, kui see kuulub süüdistuse materiaalõiguslikuks aluseks oleva kuriteokoosseisu tunnuste hulka. Tegevusetuses esitatud süüdistuses tuleb näidata, millise nõutava teo jättis süüdistatav tegemata ja ebaehtsa tegevusdelikti korral ka garantikohustuse tekkimise aluseks olevad faktilised asjaolud. Vahendliku täideviimise korral peavad süüdistuses olema näidatud sellised faktilised asjaolud, mille alusel on võimalik süüdistatava käitumist õiguslikult hinnata kui vahendlikku täideviimist. Kaastäideviimise puhul sõltub see, kas iga toimepanija teo panus vajab süüdistuses eraldi kirjeldamist, teo asjaoludest eeskätt teo panuste ajalisest, ruumilisest ja esemelisest erinevusest.

Süüdistuse täpsuse ehk karistusõigusliku vastutuse eelduseks olevate faktiliste asjaolude kajastamise juures ei tohi ära unustada, et koostatav **süüdistus peab olema ka selge, arusaadav ja jälgitav**. Süüdistuse sisu peab olema loogiliselt struktureeritud ja vähemalt mahukamate teokirjelduste puhul alaosad numereeritud. Ühe kuriteo erinevad episoodid tuleks süüdistuses esitada kronoloogilises järjekorras. Juhul, kui mitmeepisoodilise kuriteo puhul on vaja kirjeldada mingit asjaolu, millel on tähtsust kõigi episoodide puhul (nt isiku varasem karistus), tuleb see esitada nõ sulgude ees kuriteokirjelduse alguses või lõpus,

mitte aga korrata seda iga üksiku episoodi juures uuesti. Süüdistuse selguse aspektist on väga oluline roll ka teokirjelduse keelelisel kvaliteedil ehk süüdistusakt peab vastama eesti kirjakeele normile (KeeleS § 4 lg 1, vt ka RKKK 3-1-1-116-06 p 26). Riigikohus on korduvalt tauninud praktikat formuleerida süüdistuse tekst võimalikult väikese arvu lausetega ja koondada igasse lausesse palju mõtteid. Ülipikkade mitmeastmeliste lausete kasutamine ning nendes mahuka informatsiooni edastamine muudab süüdistuse teksti lugemise aeganõudvaks, vähendab selle arusaadavust ja võib põhjustada mitmetimõistetavusi. Seetõttu soovivad õigusteoreetikud süüdistusaktides kasutada normaalse struktuuriga lauseid, mille lugemine ei tekita mõttekatkestusi (vt RKKK 3-1-1-116-06 p 28; 3-1-1-43-10 p 51), olla ettevaatlik des-lauselühendi kasutamisel ja vältida lause keskel olevates sulgudes ebaproportsionaalses mahus lisateabe esitamist.

Süüdistusakti lõpposas tuleb esitada ka **prokuratuuri karistusõiguslik hinnang süüdistuse sisus kirjeldatud teole**. Kuriteo kvalifikatsioon peab lähtuma ühest kindlast õiguskäsitlusest ja peab kajastuma võimalikult täpselt. Süüdistusakti lõpposas peaksid kajastuma kõik KarS muutumisest tingitud muudatused teo kvalifikatsioonis alates teo toimepanemisest kuni kohtuliku arutamise lõpuni ja seda sõltumata asjaolust, millise KarS redaktsiooni järgi isiku tegu tuleb kvalifitseerida. See nõue kehtib ka olukorras, kus isikut süüdistatakse jätkuvas kuriteos, mille osateod jäävad KarS erinevate redaktsioonide kehtivusaega. Sellisel juhul tuleb isiku käitumine tervikuna kvalifitseerida küll viimase osateo toimepanemise ajal kehtinud KarS järgi, kuid samas on süüdistuses vaja ära näidata ka normid, mille järgi olid karistatavad need osateod, mis pandi toime enne tervikteo kvalifitseerimise aluseks oleva KarS redaktsiooni jõustumist. Samasugusel moel tuleb toimetada ka blankitse kuriteokoosseisu kirjeldamisel.

Siinkohal juhib Järelevalveosakond prokuröride tähelepanu ka viisile, kuidas tuleks näidata süüdistuses kajastavat kvalifikatsiooni KarS eriosa ja üldosa paragrahvide põhisel. 23.08.2002 Justiitsministri määruse nr 54 alusel vastu võetud „Süütegude „Karistusseadustiku“ järgi kvalifitseerimise juhendi“ § 1 lg 1 kohaselt viidatakse kuritegu kvalifitseerides kõigepealt KarS eriosa sellele paragrahvile, lõikele ja punktile, milles sätestatud tunnustele kvalifitseeritav tegu vastab. Sama §-i lg 2, 3, 4 ja 5 kohaselt tehakse üldosast tulenevatele kuriteokatse (KarS § 25 lg 1, 2, 3, 4 või 5), tegevusetuse (KarS § 13 lg 1, v.a juhul, kui tegu saab toime panna ainult tegevusetusega), osavõtu (KarS § 22 lg 2, 3) ja/või kuriteole kihutamise katse, kuriteo toimepanemise ettepanekuga nõustumise ja kuriteo kaastäideviimise kokkuleppe (KarS § 22¹ lg 1) sätetele viide peale eriosa vastava kvalifikatsiooni ära näitamist. Juhendiga mittekooskõlas olevat süüdistuse kvalifikatsiooni esitamist on võimalik täheldada kriminaalasjades nr 14260103338 ja 16278000115 koostatud aktides ehk KarS üldosa paragrahvi viide eelneb eriosa viitele. Juhendi järgi on süüdistuse kvalifikatsioon esitatud kriminaalasjas nr 16267000209 koostatud süüdistusaktis.

Analüüsitavates süüdistusaktides on aga täheldatavad olukorrad, kus eelnevalt nimetatud **süüdistuse täpsuse ja selguse põhimõtteid on eiratud**, mistõttu süüdistuse sisus kirjeldatud faktilised asjaolud on raskesti mõistetavad, eksitavad või teokirjeldus sootuks puudulik.

Teokirjelduse puudulikkust võib täheldada kriminaalasjas nr 15231700951 koostatud süüdistusakti süüdistuse osas. Nimelt on selles esitatud isikule süüdistus KarS § 169 järgi laste ülalpidamise kohustuse rikkumises. Süüdistus kirjeldab detailselt süüdistataval tekkinud kohustusi ja nende täitmata jätmist, kuid ei anna vastust küsimusele, miks leiab prokurör, et isik hoiab igakuise elatusraha maksmisest teadlikult kõrvale. Ainuüksi fakt, et isik on töövõimeline, ei võimalda omistada talle tahtlikku kohustuste rikkumist.

Kriminaalasjas nr 16278000115 koostatud süüdistusaktis on esitatud süüdistus ühele isikule KarS § 423¹ järgi mootorsõiduki juhtimise vastava kategooria mootorsõiduki juhtimisõigusega isiku poolt, kui see on toime pandud süstemaatiliselt. Süüdistuse asjaolud kirjeldavad isikut, kui varasemalt samasuguse teo eest karistatud isikut ja uue süüdistuse järgi taas kahel korral samamoodi tegutsemas, kuid ei vasta küsimusele, miks leiab prokurör, et isik on toime pannud mootorsõiduki juhtimisõigusega juhtimise süstemaatiliselt. Kuivõrd tegemist on koosseisulise asjaoluga, pidanuks prokurör süüdistuse tekstis ka selles osas oma järelduse esitama.

Kuriteo asjaolude kirjeldamise puudujääk on nähtav ka kriminaalasjas nr 15230100362 koostatud süüdistusakti süüdistuse osas. Selles on mitmele süüdistatavale esitatud mitmete kuriteoepisoodide hulgas kirjeldatud nt süüdistatava poolt konkreetsel ajal kütuse tanklatest teatud koguses diiselkütuse võtmist ebaseadusliku omastamise eesmärgil, kuid ei näidata, kuidas ta seda on teinud. Korduvad süüdistuse episoodid (erinevate faktidega) on sõnastatud ühetaoliselt järgmiselt (siinkohal esitatakse paari episoodi kirjeldused):

- *Samuti tema (süüdistatav V. K), 30.12.2014 kella 17:52 paiku võttis võõra vallasasja ebaseadusliku omastamise eesmärgil ära Sõpruse pst 200b, Tallinn paiknevast Statoil Mustamäe tanklast 95,78 liitrit Statoil Fuel & Retail Eesti AS kuuluvat diiselkütust kogumaksumusega 102,48 eurot.*
- *Samuti tema (süüdistatav V. K), 30.12.2014 kella 18:08 paiku võttis võõra vallasasja ebaseadusliku omastamise eesmärgil ära Tammsaare tee 111, Tallinn paiknevast Statoil Tammsaare tanklast 99,37 liitrit Statoil Fuel & Retail Eesti AS kuuluvat diiselkütust kogumaksumusega 104,74 eurot.*
- *Samuti tema (süüdistatav V. K), 30.12.2014 kella 18:27 paiku võttis võõra vallasasja ebaseadusliku omastamise eesmärgil ära endla 43, Tallinn paiknevast Statoil Kristiine tanklast 100,58 liitrit Statoil Fuel & Retail Eesti AS kuuluvat diiselkütust kogumaksumusega 107,62 eurot.*

Samas asjas on esitatud ühele süüdistatavale süüdistus KarS § 424 järgi, kuid süüdistuse tekst ei võimalda tuvastada muud, kui väidet, et isik oli teatud ajal ja kohas sõiduauto roolis joobes. Samas on aga KarS § 424 blanketne norm, milline tähendab, et süüdistatava etteheide tuleneb Liiklusseaduse rikkumisest ehk süüdistus pidanuks ära näitama normid, milliseid ta sõiduautot joobes juhtides rikkus. Süüdistusaktis oli aga isiku süüdistus sõnastatud järgmiselt: *Samuti tema (süüdistatav D. D), 27.11.2014 kella 04:05 paiku Harjumaal, Rae vallas, Pildikülas, Viadukti põik 6 juures juhtis mootorsõidukit Citroen Berlingo registreerimismärgiga ... joobeseisundis (narkojoove) olles.* Kriminaalasjas nr 15230100363 koostatud süüdistuse teksti võib pidada ka raskesti mõistetavaks viisi tõttu, kuidas etteheide sõnastatakse. Nt on prokurör esitanud 3 süüdistuse episoodi isikule KarS § 213 lg 2 p 4 järgi (grupis teisele isikule varalise kahju tekitamine andmete ebaseadusliku sisestamisega andmetöötlusprotsessi ebaseadusliku sekkumise teel varalise kasu saamise eesmärgil) ühelauselitena. Süüdistuse episoodis kirjeldatud asjaolusid saanuks esitada keeleliselt arusaadavamana lihtlausetena. Näiteks üks episoodidest on sõnastatud järgmiselt: *D. B-d süüdistatakse selle, et tema 02.01.2015 kella 23:52 paiku Neste Männiku tanklas Männiku tee 99 Tallinnas grupis koos A. I, A. R ja V. K-ga varalise kasu saamise eesmärgil varem tema poolt Tallinnas Kalmistu tee 26 asuvale territooriumile pargitud Akatrans Eesti OÜ-le kuuluvast veoautost Renault Midlum registreerimisnumbriga ... varastatud Akatran Eesti OÜ-le kuuluvat Neste maksekaarti number ... ja selle juures olevat pin-koodi kasutades sisestas ebaseaduslikult ilma kaardi omaniku ja kasutaja teadmata ja loata maksekaardi tankimisautomaati, sisestas pin-koodi ja maksis nimetatud*

kaardiga 585,01 liitrit diiselmootori ostu eest summas 586,30 eurot, millega tekitas Akatrans Eesti OÜ-le varalist kahju summas 586,30 eurot.

Ka kriminaalasjas nr 16267000209 koostatud süüdistuse tekstile võib teha märkusi sõnastuse ebakorrektsuse tõttu. Nimelt puudutab esitatud süüdistus looma suhtes lubamatu teo toimepanemist julmal viisil tegevusetusega, kuid süüdistuse tekstis on prokurör üheaegselt rääkinud süüdistatava tegevusetusest ja siis tegevusest, mis on tagajärgi põhjustanud. Prokurör pidanuks süüdistuses läbivalt kirjeldama süüdistatava tegemata jätmisi ehk siis ka loomakaitseadusest tulenevate nõuete täitmata jätmisi mitte nende rikkumisi (milline sõnakasutus viitab tegevusele). Lisaks eeltoodule ei ole võimalik pidada kohaseks süüdistuse ülesehituses julmale viisile omaste asjaolude eraldi nimetamata jätmist. Kogu süüdistuse tekst räägib arusaadavalt looma hooletusse jätmisest ja nimetab selle tagajärgi, kuid mida täpselt nende asjaolude hulgas pidas prokurör julmaks viisiks, ei ole selge. Ka ei ole juriidiliselt korrektne prokuröri järeldus süüdistuses, et süüdistatava tegevus sai põhjustada loomale vaimseid ja füüsilisi kannatusi. Kehtiv õigus käsitleb looma asjana, mistõttu pole talle võimalik omistada selleliigilisi kannatusi.

Kriminaalasjas nr 17240100084 koostatud süüdistuse osas tuleb aga märkida, et see ei ole suures osas vajaliku süstematiseerimise tõttu arusaadav ega ka viidete tõttu narkootilise aine ekspertiisidest nähtuval loetav. Prokurör on antud asjas esitanud süüdistuse isikutele KarS § 184 lg 2 p 1, 2 järgi (korduv grupis suures koguses narkootilise aine ebaseaduslik käitlemine). Süüdistuse tekstis aga teeb prokurör narkootilise aine koguse ja sisu määramiseks korduvaid ja sõnastuslikult ülemääraseid viiteid narkootilise aine ekspertiisidest nähtuval. Süüdistusest ei ole arusaadav, kus prokurör teeb üldistusi (nt saadud kriminaaltulu) kogu süüdistuse kohta, kus süüdistatava poolt teatud isikuga käitlemise faktide kohta. Samuti ei ole arusaadavad süüdistuse erinevates osades paiknevad viited Narkootiliste ja psühhotroopsete ning nende lähteainete seadusele: miks just selline viide paikneb just selles süüdistuse osas, nt keset ühe isikuga seotud narkootilise aine käitlemise asjaolude kirjeldust või siis süüdistuse lõpus. Et saada aru eelpoolnimetatud etteheidetest, tuleb tervikuna ära näidata vastav prokuröri poolt koostatud süüdistuse tekst, kus on boldis ära toodud ilmselgelt arusaadavust segavad kriitilised kohad:

*V. S süüdistatakse selles, et ajavahemikel 12.02.2017 kuni 07.04.2017 ja 30.06.2017 kuni 10.07.2017 ning 12.07.2017 tegeles V. S isikute grupis, kooskõlastatult, korduvalt narkootilise aine fentanüüli suures koguses ebaseadusliku käitlemisega. **Nimetatud ajavahemikel omandas V. S tuvastamata isikult ebaseaduslikult, korduvalt ja kooskõlastatult vastavalt omavahelisele kokkuleppele edasise realiseerimise ja varalise kasu saamise eesmärgil narkootilist ainet fentanüüli suures koguses, mida hoidis enda valduses, pakendas doosideks ja andis üle edasiseks realiseerimiseks narkosõltlastest isikutele.** (Kommentaar: kas V. S omandas grupis koos tuvastamata isikuga või tegeles grupis edasimüügiga?)*

Ajavahemikul 12.02.2017 kuni 29.03.2017 andis V. S korduvalt edasise realiseerimise eesmärgil I. G-le üle Kohtla-Järve linnas raamatukogu lähedal, mis asub aadressil Pärna 27 ja baari Lika juures asukohaga Kohtla-Järve, Pärna 24, umbes 12 korda, iga kord 20 fooliumvoldikut fentanüüliga. Vastavalt omavahelisele kokkuleppele I. G-ga pidi I. G müüma ainet hinnaga 15 eurot 1 doos, millest I. G edastas müügitulu iga 20 doosi müümise eest 240 eurot V. S-le ning vastavalt omavahelisele kokkuleppele jättis endale müügist saadud 60 eurot.

V. S andis I. G-le üle kokku mitte vähem kui 240 doosi fentanüüli üldsummas 3 600 eurot, millest 2 640 eurot teenis V. S ja 660 eurot sai I. G endale.

29.03.2017 müis V. S I. G-le raamatukogu lähedal asukohaga Kohtla-Järve, Pärna 27 20 fooliumvoldikut fentanüüliga ning 30.03.2017 kell 12:30 võeti I. G isiku läbivaatuse käigus ära:

- 16 fooliumvoldikut, milles olev pulber massiga kokku 0,40 g sisaldab 0,68% akrüülfentanüüli (hüdrokloriidina) ja 0,18% fentanüüli, pulbris sisaldub 0,0025 g akrüülfentanüüli ja 0,00072 g fentanüüli, lisaks sisaldas pulber karfentanüüli.

Vastavalt narkootilise aine ekspertiisi aktile nr 17E-AN1285, 25.10.2017:

- pulber sisaldab 0,096% karfentanüüli, pulbris sisaldub 0,00038 g karfentanüüli;

- pulber massiga kokku 0,064 g sisaldab 0,14% karfentanüüli, pulbris sisaldub 0,000090 g karfentanüüli.

Kümnele inimesele narkootilise joobe tekitamiseks on tuvastatud ja ekspertiisiaktis nr 17E-AN0409 märgitud akrüülfentanüüli vaja 0,00005-0,00048 g (tavaliselt 0,000125-0,00025 g), fentanüüli 0,0005-0,002 g, karfentanüüli umbes 0,00001-0,00002 g. Tuvastatud kokku 0,00264 g akrüülfentanüüli ja 0,000745 g fentanüüli sisaldavat pulbrit tekitab narkootilise joobe umbes 59-542 tavalisele inimesele. (Kommentaari: kogu leitud aine oleks pidanud välja tooma ühe lausena, joobe tekitamise fakt keset süüdistust on süüdistuse teksti asjatult koormav.)

Peale selle, ajavahemikul 06.04.2017 ja 07.04.2017 omandas V. S korduvalt tuvastamata isikult ebaseaduslikult edasise realiseerimise ja varalise kasu saamise eesmärgil narkootilist ainet fentanüüli suures koguses, mida hoidis enda valduses, pakendas doosideks ning andis edasi kahel korral M. G-le. Ühe doosi hinnaks oli 15 eurot.

06.04.2017 andis V. S Kohtla-Järve linnas, Outokumpu 13 asuva kaupluse Konsum juures M. G-le üle 10 fooliumvoldikut fentanüüliga.

Teist korda, s.o 07.04.2017 andis V. S M. G-le Outokumpu 13, Kohtla-Järve asuva kaupluse Konsum juures üle 41 doosi fentanüüli, mis olid pakendatud fooliumvoldikutesse ning 07.04.2017 kell 11:25 võeti M. G isiku läbivaatuse käigus ära 41 fooliumvoldikut pulbrilise ainega.

Kokku andis V. S M. G-le üle 51 doosi fentanüüli maksumusega 765 eurot.

Narkootilise aine ekspertiisi aktist nr 17E-AN0458, 26.04.2017 nähtub, et

- 34 fooliumvoldikus olev pruunikas pulber massiga kokku 0,90 g sisaldab 0,23% fentanüüli ja 0,78% akrüülfentanüüli (hüdrokloriidina), pulbris sisaldub 0,0021 g fentanüüli ja 0,0063 g akrüülfentanüüli, lisaks sisaldab pulber karfentanüüli, mille protsendilist sisaldust ei määratatud etalonaine puudumise tõttu;

- 7 fooliumvoldikus olev pruunikas pulber massiga kokku 0,21 g sisaldab 0,17% fentanüüli ja 0,77% akrüülfentanüüli (hüdrokloriidina), pulbris sisaldub 0,00036 g fentanüüli ja 0,0015 g akrüülfentanüüli, lisaks sisaldab pulber karfentanüüli.

Narkootilise aine ekspertiisiakti nr 17E-AN0458 ja arstiliku kohtutoksikoloogia akti nr 17E-AN1175 kohaselt:

- 34 fooliumvoldikus olev pruunikas pulber massiga kokku 0,90 g sisaldas 0,23% fentanüüli, 0,78% akrüülfentanüüli ja 0,039% karfentanüüli, pulbris sisaldus 0,0021 g fentanüüli, 0,0063 g akrüülfentanüüli ja 0,00035 g karfentanüüli;

- 7 fooliumvoldikus olev pruunikas pulber massiga kokku 0,21 g sisaldas 0,17% fentanüüli, 0,77% akrüülfentanüüli ja 0,082% karfentanüüli, pulbris sisaldus 0,00036 g fentanüüli, 0,0015 g akrüülfentanüüli ja 0,00017 g karfentanüüli.

Fentanüül kuulub sotsiaalministri 18. mai 2005.a määruse nr 73 lisa 1 narkootiliste ja psühhotroopsete ainete II nimekirja, akrüülfentanüül ja karfentanüül kuuluvad VI nimekirja fentanüülide rühma.

Vastavalt narkootilise ja psühhotroopsete ning nende lähteainete seaduse § 31 lg 3 loetakse narkootilise aine suureks koguseks aine kogus, millest piisab joobe tekitamiseks kümnele inimesele.

Vastavalt kohtutoksikoloogia ekspertiisi aktile nr 17E-LÕX0117 narkootilise joobe tekitamiseks kümnele tavalisele inimesele on vaja 0,5–2 mg (0,0005–0,002 g) fentanüüli, 50–480 µg (0,00005–0,00048 g) akrüülfentanüüli ja 10–20 µg (0,00001–0,00002 g) karfentanüüli.

Lähtuvalt fentanüüli tavalisele inimesele narkootilist joovet tekitavast annusest, 0,05–0,2 mg, tekitab tuvastatud ja ekspertiisiaktis nr 17E-AN0458 märgitud 0,0021 g fentanüüli narkootilise joobe umbes 11–42 ($0,0021/0,00005=42$; $0,0021/0,0002=10,5$ ehk ~11) inimesele. Ekspertiisiaktis nr 17E-AN0458 märgitud 0,00036 g fentanüüli tekitab narkootilise joobe umbes 2–7 ($0,00036/0,00005=7,2$ ehk ~7; $0,00036/0,0002=1,8$ ehk ~2) inimesele.

Lähtuvalt akrüülfentanüüli tavalisele inimesele narkootilist joovet tekitavast annusest, 0,000005–0,000048 g, tekitab tuvastatud ja ekspertiisiaktis nr 17E-AN0458 märgitud 0,0063 g akrüülfentanüüli narkootilise joobe umbes 131–1260 ($0,0063/0,000005=1260$; $0,0063/0,000048=131,25$ ehk ~131) tavalisele inimesele. Ekspertiisiaktis nr 17E-AN0458 märgitud 0,0015 g akrüülfentanüüli tekitab narkootilise joobe umbes 31–300 ($0,0015/0,000005=300$; $0,0015/0,000048=31,25$ ehk ~31) tavalisele inimesele.

Lähtuvalt karfentanüüli tavalisele inimesele narkootilist joovet tekitavast annusest, 1–2 µg, tekitab tuvastatud ja ekspertiisiaktis nr 17E-AN1175 märgitud 0,00035 g karfentanüüli narkootilise joobe umbes 175–350 ($0,00035/0,000001=350$; $0,00035/0,000002=175$) tavalisele inimesele. Ekspertiisiaktis nr 17E-AN1175 märgitud 0,00017 g karfentanüüli tekitab narkootilise joobe umbes 85–170 ($0,00017/0,000001=170$; $0,00017/0,000002=85$) tavalisele inimesele.

Kokku tekitab ekspertiisiaktides nr 17E-AN0458 ja 17E-AN1175 märgitud 0,0021 g fentanüüli, 0,0063 g akrüülfentanüüli ning 0,00035 g karfentanüüli sisaldavat pulbrit narkootilise joobe umbes 317–1652 ($11+131+175=317$; $42+1260+350=1652$) tavalisele inimesele. Ekspertiisiaktides nr 17E-AN0458 ja 17E-AN1175 märgitud 0,00036 g fentanüüli, 0,0015 g akrüülfentanüüli ja 0,00017 g karfentanüüli sisaldavat pulbrit tekitab narkootilise joobe umbes 118–477 ($2+31+85=118$; $7+300+170=477$) tavalisele inimesele.

Kogu tuvastatud narkootiline aine (0,00246 g fentanüüli, 0,0078 g akrüülfentanüüli ja 0,00052 g karfentanüüli) tekitab narkootilise joobe umbes 435–2129 ($317+118=435$; $1652+477=2129$) tavalisele inimesele, seega on tegemist suure koguse narkootilise ainega NPALS § 31 lg 3 mõttes. (Kommentaari: vt eelnevat kommentaari, lõigud sõnastatud viisil, mille mõte ebaselge ja ettelugemine raskendatud, asjaolude kajastamine keset süüdistust arusaamatu.)

Peale selle, ajavahemikul 30.06.2017 kuni 10.07.2017 omandas V. S ebaseaduslikult, korduvalt tuvastamata isikult edasise realiseerimise ja varalise kasu saamise eesmärgil narkootilist ainet fentanüüli suures koguses, mida hoidis enda juures, pakendas doosideks ja andis üle A. V-le ja A. S-le edasiseks realiseerimiseks narkosõltlastest isikutele.

Nimelt märgitud ajavahemikul andis V. S korduvalt edasise realiseerimise eesmärgil ebaseaduslikult A. V-le üle ainet järgmistel kuupäevadel ja kohtades:

- 8-l korral (30.06.2017, 03.07.2017, 3-l korral 05.07.2017, 06.07.2017, 2-l korral 07.07.2017) andis V. S ainet üle A. V-le aadressil Kohtla-Järve, asuva elukoha trepikoja juures mitte vähem kui 144 doosi fentanüüli realiseerimiseks narkosõltlastest isikutele hinnaga 1 doosi eest 15 eurot.

- 1-l korral (06.07.2017) andis V. S ainet üle A. V-le oma elukohajärgses korteris asukohaga Kohtla-Järve,, andes 18 doosi fentanüüli realiseerimiseks narkosõltlastele isikutele hinnaga 1 doosi eest 15 eurot.

- 5-l korral (1-l korral 07.07.2017, 3-l korral 08.07.2017, 1-l korral 09.07.2017) andis V. S A. V-le aadressil Kohtla-Järve, asuva Virumaa Kolledži juures 90 doosi fentanüüli realiseerimiseks narkosõltlastele isikutele hinnaga 1 doosi eest 15 eurot.

V. S andis korduvalt edasise realiseerimise eesmärgil ebaseaduslikult A. S-le üle:

- 5-l korral (04.07.2017, 05.07.2017, 07.07.2017, 09.07.2017 ja 10.07.2017) aadressil Kohtla-Järve, Järveküla tee 75 asuva Virumaa Kolledži juures 90 doosi fentanüüli realiseerimiseks narkosõltlastele isikutele hinnaga 1 doosi eest 15 eurot.

Fentanüüli üleandmine lepidi kokku telefoni teel. Peale fentanüüli müümist A. V ja A. S andsid raha V. S-le ja said ise temalt vastavalt eelnevale kokkuleppele müümise eest iga 18 fentanüüli doosist 4 doosi endale, s.o kogu perioodi jooksul A. V ja A. S said V. S-lt 342 doosi fentanüüli, millest 76 doosi fentanüüli võtsid endale (342-76= 266).

Kokku andis V. S A. V-le ja A. S-le üle 342 doosi fentanüüli üldsummas 5 130 eurot, millest V. S sai kriminaaltulu 3 990 eurot.

Peale selle, 12.07.2017 omandas V. S ebaseaduslikult korduvalt tuvastamata isikult edasise realiseerimise ja varalise kasu saamise eesmärgil eesmärgil narkootilist ainet fentanüüli suures koguses, mida hoidis enda juures, pakendas doosideks ja andis vastavalt kokkuleppele üle S. J-le edasiseks realiseerimiseks narkosõltlastest isikutele.

12.07.2017 kohtus V. S vastavalt eelnevale kokkuleppele S. J-ga aadressil, Narva S. J elukoha trepikoja juures, kus asuvad korterid 1-15 ja andis temale üle 1 grammi fentanüüli (ehk 40 doosi) fentanüüli realiseerimiseks narkosõltlastele isikutele. S. J andis V. S-le 300 eurot, mis oli saadud narkootikumide müügist hinnaga 15 eurot 1 doosi eest, uue partii fentanüüli saamiseks, 300 eurot jättis S. J endale vastavalt eelnevale kokkuleppele tasuna aine müümise eest.

Kokku andis V. S üle süüdistuses nimetatud isikutele 16,8 grammi ehk 673 doosi fentanüüli üldmaksumusega 10 095 eurot (arvestusega 1 doos maksis 15 eurot) , millest 7 050 eurot teenis ta kriminaaltulu narkootilise aine müümisest.

Fentanüüli tavaline narkojoovet tekitav annus on 0,05-0,2 mg, seega piisab narkojoobe tekitamiseks kümnele inimesele 0,5-2 mg fentanüülist.

Karfentanüül on toime umbes 10 000 korda tugevam morfiinist ja lähtudes morfiini tavalisest narkojoobeks vajalikust annusest 10–20 mg, on karfentanüüli narkootilist joovet tekitavaks ühekordseks annuseks umbes 1–2 µg (0,000001–0,000002 g), seega on kümnele tavalisele inimesele narkojoobe tekitamiseks piisav kogus 10–20 µg (0,00001–0,00002 g).

Narkootilise ja psühhotropsete ning nende lähteainete seaduse § 3 lg1 järgi on narkootiliste ainete käitlemine keelatud, välja arvatud meditsiinilisel või teaduslikul eesmärgil ning narkootiliste ainetega seotud kuritegude ennetamiseks, avastamiseks ning tõkestamiseks või nimetatud seaduses ettenähtud õppeotstarbel kasutamise eesmärgil (vt eelmisi kommentaare.)

Seega V. S, tegeledes korduvalt narkootilise aine suures koguses ebaseadusliku käitlemisega, s.t. omandamisega, valdamisega edasiandmise eesmärgil, pakendamisega ning edasiandmisega varalise kasu saamise eesmärgil ja see oli toime pandud isikute grupi poolt, pani toime KarS § 184 lg 2 p 1, 2 järgi kvalifitseeritava kuriteo.

Prokurör saanuks esitatud süüdistust selgemaks muuta kõigepealt süstematiseerides faktilisi asjaolusid süüdistatavaga suhelnud käitlejate või käitlemist näitavate ajavahemike kaupa, tekitades süüdistuses alapealkirjad või andes neile järjekorra numbri. Seejärel lisades kronoloogiliselt esitatud faktide lõppu ebaseaduslikult käideldud ainet ja selle kogust määratlevad asjaolud, tehes seejuures viite Narkootiliste ja psühhotropsete ainete ning nende lähteainete seaduse rikkumist selgitavatele sätetele ja ekspertiisiakti arvutuslikule osale üksnes selliselt, et näitab ära selle järgi suure aine koguse määratluse.

XV Süüdistusakti lisad

KrMS § 226 lg 2, 7 ja süüdistusakti näidisevormi alapunkt 17 kohaselt on süüdistusakti lisadeks kohtusse kutsutavate isikute nimekirj; tsiviilhagi või avalik-õiguslik nõudeavaldus. Järelevalveosakond täheldas analüüsitava süüdistusaktide lisas – **kohtusse kutsutavate isikute nimekirja** – väga erinevaid kajastusi. Kriminaalasjade nr 16267000209, 15231700951, 17240100084, 17230101903, 16278000115 süüdistusaktide kohtusse kutsutavate isikute nimekirjast võis leida andmeid kõikide isikute elukoha, telefonide ja võimalusel ka nende e-maili aadresside kohta. Kriminaalasjas nr 15913000005 koostatud kohtusse kutsutavate isikute nimekirja tõi ära isikute elukoha andmete asemel nende töökohtade kontaktid ja nii laua-, kui ka mobiiltelefonide numbrid. Kriminaalasjade nr 15270000262, 14260103338, 14260102032, 17261000258 süüdistusakti lisas kohtusse kutsutavate isikute nimekirjast nähtuvad küll tunnistajate/kannatanute nimed, kuid nende kontaktandmeid mitte. Kriminaalasjas nr 15230100362 koostatud süüdistusaktile on prokurör koostanud kaks kohtusse kutsutavate isikute nimekirja. Esimeses on loetletud kõik isikud nimeliselt näitamata ära nende kontaktandmeid, teises on vastavad andmed lisatud.

Järelevalveosakond leiab, et prokuröri on sõltuvalt esitatud süüdistuse olemusest ja süüdistatavate isikutest võimalus valida, kas ta lisab kohtusse kutsutavate tunnistajate nimekirja ka nende nimede kõrval ka nende kontaktandmed või mitte. Kuivõrd üldmenetluses tegeleb tunnistajate kohtusse kutsumisega prokurör või tema määratud prokuratuuri ametnik, siis nende isikute kontaktandmete esitamine kohtule ja kaitsjale esitatavas nimekirjas ei oma kohtu ega menetlusosaliste jaoks tähendust. Järelikult saabki see küsimus jääda prokuröri otsustada.

XVI Süüdistusakti edastamine

Süüdistusakti näidisevormi alapunktid 18 ja 19 käsitlevad menetlusliiki määratledes vastavalt süüdistatavale, tema kaitsjale ja konkreetsele kohtule süüdistusakti edastamise faktide märkeid.

Ka nende alapunktide juures tuleb märkida, et prokurörid on süüdistusakti näidisvormis etteantud juhistes suhtunud mitmeti. Nimelt on prokurörid küll fikseerinud süüdistatavale, kaitsjale ja kohtule süüdistusakti edastamise fakti, kuid on jätnud alapunktis 18 kajastamata menetlusliigi. Sellisel juhul on prokurör menetlusliiki näidanud süüdistusakti pealkirjas, nt kriminaalasjas nr 15230100362, 14260103338, 15231700951, 17230101903 koostatud süüdistusaktides. Kriminaalajade nr 17240100084, 16267000209, 15270000262 süüdistusaktides võib menetlusliigi viidet näha nii akti pealkirjas kui ka alapunktis 18. Kriminaalajades nr 15913000005, 16278000115, 14260102032, 17261000258 puuduvad mistahes viited menetlusliigi kohta.

Järelevalveosakond soovib süüdistusakti koostamisel menetlusliigi ära märkimist eelkõige akti pealkirjas, sest see võimaldab menetlusosalistel koheselt asuda kaaluma üldmenetluse reeglite kohaselt asja lahendamise viise.

XVII Süüdistusakti allkirjastamine

KrMS § 154 lg 4 kohaselt kirjutab süüdistusaktile alla ja kuupäevastab selle prokurör. Järelevalveosakond soovib siinkohal eelistada süüdistusakti koostamise järgselt selle digiallkirjastamist käsitsi allkirjastamisele. Selleks tuleb süüdistusakti lõpus ära näidata, et see allkirjastatakse digitaalselt ja sellisel kujul saadetakse see ka kohtule, süüdistatavale ja tema kaitsjale. Kõik prokuratuurist elektrooniliselt väljastatud süüdistusaktid peavad olema talletatud digiallkirjastatud kujul. Süüdistusakti lisa: kohtusse kutsutavate isikute nimekiri ei pea olema eraldi allkirjastatud, kuid see saadetakse koos süüdistusaktiga välja ja see lisatakse digikonteinerisse.

Analüüsitavaatest süüdistusaktidest on prokurörid näidanud enda poolt süüdistusakti digiallkirjastamist üksnes kriminaalajades nr 17261000258 ja 17230101903 koostatud aktides. Kriminaalajades nr 15270000262, 17240100084, 14260103338 olid koostatud aktid, millised oli prokuröride poolt digiallkirjastatud ja selliselt ka kohtule edastatud, kuid aktis endas oli vastav märges ära unustatud. Ülejäänud süüdistusaktid olid kohtule edastatud käsitsi allkirjastatult paber kandjal.

XVIII Süüdistusakti kujundus

Järelevalveosakond peab vajalikuks ka rõhutada riigiasutuse poolt väljastatavate süüdistusaktide välist korrektsust. Küll ei ole prokuratuuri süsteemis seni kehtestatud ühtset dokumendi koostamisel kasutatavat kirja suurust, reavahet ja kirja fonti, kuid prokuröride endi eelistuseks on enamasti olnud kirjasuurusena 12, kirja fondina „Times New Roman“ ja reavahena 1,0. Selliseid valikuid peab ka Järelevalveosakond soovituslikeks ja märgib lisaks, et seda valikut kinnitab ka Riigi peaprokuröri 17.12.2016 juhis „Kohtueelse menetluse dokumentide näidisvormide kehtestamine“ kohta. Juhises toodud vormidel on kasutusel just eelpoolmainitud suurused. Riigiprokuratuuris valmiva teabehalduskorra projekti kohaselt vormistatakse edasiselt prokuratuuris dokument arvutil püstkirjas „Times New Roman“ või „Arial“ suurusega 10 või 12 ja põhireavahega, ülemise ja alumise veerise laius on ~ 12mm, vasaku veerise laius ~30 mm ja parem veerise laius ~15 mm. Sellise kirja suuruse, reavahe ja kirja fondi kasutamine kohtule esitatavates süüdistusaktides samastab need kohtu enda poolt koostatavate dokumentide välise kujuga (vt 08.02.2018 vastu võetud Maa-, haldus- ja ringkonnakohtu kodukorda) ja moodustab seega nendega ühtse terviku.

Eeltoodust lähtuvalt tuleb aga märkida, et mõnedes analüüsitavates süüdistusaktides on prokurörid küll koostanud süüdistusakti eelpoolnimetatud kirjamalle ja raame arvestades, kuid on selle käigus asunud tekstilõike ülemääraselt rõhutama. Nt kriminaalasjas nr 16278000115 koostatud süüdistusaktis on prokurör tema jaoks olulisi asjaolusid rõhutanud sageli kahekordselt: pannud teksti boldi ja siis veel alla jooninud; alapealkirjad on edastatud suurte tähtedena, boldis või alapealkiri on samuti boldis ja lisaks allajoonitud; eelnevalt kirjeldatud alapunkti sees on veel kord teksti rõhutatud allajoonimistega. Prokuröri rõhutamised on olnud kantud eesmärgist muuta mahukas süüdistusakt arusaadavamaks, kuid see ei ole kõrvalseisja vaatenurgast õnnestunud.

Kriminaalasjas nr 17240100084 koostatud süüdistusaktis on prokurör jätnud tähelepanuta lehekülgede jaluse kriteeriumid. Tänu sellele, et süüdistusakti jalus on laiuselt 5 cm tavalise 2-3 cm asemel, paigutub süüdistusakti tekst lehel liialt kõrgele ja raiskab ruumi. Juhusliku suurusega reavahesid, mis muudavad koostatud dokumendi visuaalselt lohakaks, kajastavad kriminaalasjades nr 17261000258 ja 14260102032 koostatud süüdistusaktid. Viimase vormistus on jäänud poolikuks ka seetõttu, et süüdistusakti leheküljed on nummerdamata ja sellel puudub märgesid asutusesisese kasutamise kohta.

XIX Kokkuvõtlikult soovitud süüdistusakti koostamiseks

1. Süüdistusaktile seada juurdepääsupiirang AvTS § 35 lg 1 p 1, 11 ja/või 12 järgi tähtajaga 75 aastat.
2. Süüdistusakti sissejuhatuses märkida prokuratuuri üksuse nimi ja menetluse liik (üldmenetlus).
3. Süüdistusakti ankeetandmetes näidata süüdistatava elu- ja asukoha aadressi juures ka e-posti aadress ja/või telefoni number.
4. Süüdistusakti ankeetandmetes kajastada süüdistatavale kohaldatud kehtivat tõkendit (kahtlustatavana kinnipidamisel näidata ära selle ajavahemik).
5. Süüdistusakti ankeetandmetes kajastada süüdistatava kehtivaid karistusi. Vajadusel tuua välja kohtuotsuse teinud kohtu nimi, kohtuotsuse aeg, §, karistuse liik ja määr.
6. Süüdistusakti ankeetandmetesse märkida süüdistatava kaitsja nimi ja tema osalemine kriminaalmenetluses kokkuleppel või määratud korras.
7. Kuriteo asjaolud esitada süüdistusaktis kuriteosündmuse kokkuvõtva kirjeldusena, millele ei ole lisatud tõendite loetelu ja milles ei ole avatud nende sisu.
8. Mitme süüdistatavaga kriminaalasjas seostada kriminaalmenetluse kõik kulud konkreetsete süüdistatavatega. Jätta süüdistusaktis sundraha kui menetluskulu märkimata.
9. Süüdistusaktis esitada kuriteoga saadud varana andmed KarS § 83, § 83¹ ja § 83² märgitud vara osas, mille puhul võib kohtumenetluses tekkida vajadus otsustada, kas see tuleks KarS viidatud sätete alusel süüdistatavalt või kolmandalt isikult konfiskeerida või kohaldada KarS § 84 alusel konfiskeerimise asendamist.
10. Vältida süüdistusakti koormamist andmetega tagastatud ja/või üle antud esemete või ekspertiisi/labori töö käigus hävinenud asitõendite ja muude kriminaalmenetluses äravõetud objektide ning nende asukoha kohta. Süüdistusaktis näidata üksnes olemasolevaid asitõendeid, mille saatuse osas peab prokurör kohtult otsustust taotlema.
11. Varalise karistuse arvutamise või konfiskeerimise aluseks olevate asjaolude osas esitada KarS §-de 53, 83, 83¹, 83² ja 84 kohaldamiseks vajalikud andmed.

12. Andmed narkomaanide sõltuvusravi või seksuaalkurjategijate kompleksravi kohaldamise eelduseks olevate asjaolude, järelevalvet vajavate süüdistatavate laste ja vara, sõrmejälgede või DNA näidiste riiklikusse sõrmejälgede registrisse ja riiklikusse DNA-registrisse kandmise ja kriminaalhooldusametniku määramise kohta esitada süüdistusaktis üksnes nende olemasolu korral. Andmete puudumisel read kustutada.
13. Lühimenetluse taotluse mäрге süüdistusaktis teha üksnes lühimenetluses kriminaalasja kohtusse saatmisel.
14. Andmed kuriteoga tekitatud kahju ning karistust kergendavate ja raskendavate asjaolude kohta esitada süüdistusaktis üksnes nende olemasolu korral. Andmete puudumisel read kustutada.
15. Süüdistatavale kohaldatud tõkendite kohaldamise ja muutmise ning kehtiva tõkendi andmete all näidata lisaks kahtlustatavana kinnipidamise ajale ka tema suhtes menetluse käigus kohaldatud kriminaalmenetluse tagamise vahendid nagu nt lisapiirangute kohaldamine, ametist kõrvaldamine ja ajutine lähenemiskeeld.
16. Süüdistusakti tõendite loetelus käsitleda üksnes neid tõendeid, mis kinnitavad süüdistuse aluseks olevaid konkreetseid asjaolusid.
17. Süüdistusakti tõendite loetelu ei tohi kajastada tõendite sisu ega nende analüüsi: süüdistusaktist peab nähtuma „mida“ tõendiga tõendada soovitakse, mitte aga see „kuidas“ tõend asjaolu tõendab.
18. Süüdistusakti tõendite loetelu võib esitada läbimõeldud loeteludena tabeli kujul või nummerdatud nimekirjana, vältides asjatut tõendi asukoha näitamist kohtueelse menetlusel koostatud toimikus.
19. Süüdistusakti lõpposas esitada süüdistus süüdistatavale etteheidetava teo eluliste asjaolude kirjelduse ja kuriteo kvalifikatsiooni alusel. Süüdistatavale omistatava käitumise kirjelduses tuleb piisava selguse ja täpsusega esitada kõik faktilised asjaolud, mis vastavad isiku karistusõigusliku vastutuse eeldustele, s.t, et süüdistuses tuleb asjakohaselt välja tuua isikule süüks arvatava kuriteokoosseisu igale objektiivsele ja subjektiivsele tunnusele vastavad faktilised asjaolud. Süüdistuse sisu peab ole loogiliselt struktureeritud ja mahukamate teokirjelduste puhul alaosal numereeritud. Ühe kuriteo erinevad episoodid tuleb süüdistuses esitada kronoloogilises järjekorras. Süüdistusakt peab vastama eesti kirjakeele normile, kus süüdistuse osas vältida pikkade, mitmeastmeliste ja mahuka informatsiooniga lausete kasutamist.
20. Süüdistusakti lõpposas esitada prokuratuuri karistusõiguslik hinnang süüdistuse sisu kirjeldatud teole kuriteo toimepanemise ajal kehtinud KarS redaktsiooni alusel ja lisades ka süüdistuse esitamise ajal kehtiva KarS redaktsiooni viide. Süüdistuse kvalifikatsioon esitada „Süütegude „Karistusseadustiku“ järgi kvalifitseerimise juhendi“ alusel.
21. Sõltuvalt esitatava süüdistuse olemusest ja süüdistatavate isikutest võib prokurör valida, kas ta lisab kohtusse kutsutavate tunnistajate nimekirja ka nende kontaktandmed või mitte.
22. Süüdistusaktid allkirjastada eelistatavalt digiallkirjaga.
23. Süüdistusakti koostamisel lähtuda prokuratuuri teabehalduskorras kehtestatavate mallide järgi (lehekülje numbrid, kirja suurus, reavahe, font, lehekülje veerised jne), vältides akti koostamisel üleliigseid rõhutusi teksti märkimisel boldis, joonituna, kaldkirjas jne.